អធិប្បាយ
ប្រជុំកងធម៌ពិស្តារ

ភាគទី ១

បណ្ឌិត ឈឹម ទូច

រៀបរៀង

ជំនួយសាលាធម្មវិន័យថ្នាក់ត្រី

ផ្សាយចេញលើកទី ៧

ចិរំ តិដ្ឋតុ ពុទ្ធសាសនំ

« សូមព្រះពុទ្ធសាសនាប្រតិស្ឋាននៅអស់កាលដ៏យូរ »

ការផ្សាយរបស់

បណ្ណាគារ គិម-អេង លេខ ១៤៦

វិថីខេមរភូមិន្ទ ភ្នំពេញ

ព.ស. ២៥១៥ គ.ស. ១៩៧១

ផ្សាយចេញពី

www.haotrai.com

ចែកជាធម្មទានដោយ

MEKONGNET
CONNECTING YOU ALL

ANANA
Computer
Trusted Service & Quality

មាតិកាធម៌

ឈ្មោះធម៌	ទំព័រ
ទុកៈ ពួក ២	
ធម៌មានឧបការៈច្រើន ២ យ៉ាង	១
លោកបាលធម៌ ២ យ៉ាង	១០
ធម៌ធ្វើឱ្យល្អ ២ យ៉ាង	១៤
បុគ្គលរកបានដោយកម្រ ២ យ៉ាង	២១
តិកៈ ពួក ៣	
រតនៈ ៣ យ៉ាង	២៤
គុណរបស់ព្រះរតន ៣ យ៉ាង	២៨
អាការ ដែលព្រះពុទ្ធទ្រង់ប្រដៅ ៣ យ៉ាង	៣០
ឱវាទរបស់ព្រះពុទ្ធ ៣ យ៉ាង	៣១
ទុច្ចរិត ៣ យ៉ាង	៣២
សុចរិត ៣ យ៉ាង	៣៤
អកុសលមូល ៣ យ៉ាង	៣៥
កុសលមូល ៣ យ៉ាង	៤៣

មាតិកាធម៌

ឈ្មោះធម៌	ទំព័រ
សប្បុរិសបញ្ញត្តិ ៣ យ៉ាង	៤៤
អាបណ្ណកប្បដិបទា ៣ យ៉ាង	៤៥
បុញ្ញកិរិយាវត្ថុ ៣ យ៉ាង	៤៧
សាមញ្ញលក្ខណៈ ៣ យ៉ាង	៧៧

អារម្ភកថា

បុព្វហេតុដែលនាំឲ្យកើតសៀវភៅ " អធិប្បាយប្រជុំកង់ធម៌ពិស្តារ „ នេះឡើង ដោយពួកសិស្សានុសិស្សទាំងឡាយ ដែលនៅរៀនក្នុងសំណាក់អនុគណបាននិយាយនឹងយើងខ្ញុំជាច្រើនរូបស៊ើរតែគ្រប់អនុគណ ដែលខ្ញុំបានទៅជួបជាច្រើនវត្តតែងនិយាយថា សៀវភៅដែលបោះពុម្ពមុននោះ សេចក្ដីអធិប្បាយខ្លី ៗ ពេក ចង់បានរឿងរ៉ាវជារបៀបទេសនា, ហេតុនេះបានជាខ្ញុំប្រឹងប្រែងតែងឡើងជារបៀបទេសនា ដើម្បីតម្រូវចិត្តកូនសិស្សទាំងនុ៎ះផង ដើម្បីជាប្រយោជន៍ដល់ព្រះពុទ្ធសាសនាផង, ក្នុងការរៀបរៀងសៀវភៅនេះ ខ្ញុំបានពឹងសាមណេរ លោក ប៊ុណ្យ មហាបរិយត្តិបឋមវិជ្ជា ឲ្យជាអ្នកសរសេរនឹងតែងរឿងរ៉ាវខ្លះបន្ថែមផង និងមហាឧត្តមវិជ្ជា ឃុន គឹមប៉ូវ ជាអ្នកជួយអធិប្បាយធម៌និងធ្វើរឿងរ៉ាវហើយនិងផ្ទៀងផ្ទាត់ពាក្យខុស-ត្រូវនឹងកែប្រយោគខ្មែរខ្លះ ក្នុងសៀវភៅនេះផង; សៀវភៅនេះខ្ញុំចែកជា ២ ភាគ គឺពួកធម៌ ២ ដល់ពួកធម៌ ៤ ចាត់ជាភាគទី ១, ពីពួកធម៌ ៥ ដល់ពួកធម៌ ១៦ ចាត់ជាភាគទី ២ លុះរៀបរៀងភាគទី ១ ចប់ហើយខ្ញុំក៏យកទៅចាត់ការបោះពុម្ពផ្សាយ ជាសាធារណៈប្រយោជន៍ទូទៅ ក្នុងសាសនមណ្ឌលទាំងមូល ។

ដោយអំណាចពលានុភាពនៃការរៀបរៀងសៀវភៅនេះ សូមឲ្យ

សាសនានៃព្រះភគវន្តមុនីនាថប្រតិស្ឋាននៅអស់កាលជាយូរអង្វែងតទៅ ។

មួយទៀត សូមឲ្យសិក្ខាកាមកុលបុត្រទាំងឡាយ បានសម្រេចប្រយោជន៍តាមគោលបំណង កុំបីឃ្លៀងឃ្លាតក្លាយទៅជាអ្វីឡើយ !

មួយវិញទៀត សុំអភ័យទោសអំពីសំណាក់នៃបណ្ឌិតទាំងឡាយ បើឃើញខុសខាតលើសលស់ឆ្គាំឆ្គង ឬមិនសមរម្យពាក្យពេចន៍ណាមួយ សូមកែតម្រង់ឲ្យខាងផង, បើគ្រាន់តែសន្និះសង្ស័យទេ សូមពិគ្រោះនឹងខ្ញុំជាអ្នករៀបរៀងសិនក្រែងមានសេចក្ដីយល់ខុសគ្នា ការរៀបរៀងសៀវភៅអធិប្បាយប្រជុំកងធម៌ពិស្ដារនេះទុកដើម្បីជាប្រយោជន៍ដល់ព្រះ-ពុទ្ធសាសនា ។

ភ្នំពេញ, ថ្ងៃ ៤ ។ ៥ ឆ្នាំរោងចត្វាស័ក ព.ស. ២៤៩៥
៣

ត្រូវនឹងថ្ងៃទី ១ មេសា គ.ស ១៩៥៣

បណ្ឌិត ឈឹម ទូច

អធិប្បាយប្រជុំកងធម៌ពិស្ដារ

នមត្ថុ រតនត្តយស្ស

សូមនមស្ការចំពោះព្រះសុគត (ព្រមទាំងព្រះធម៌និងព្រះអរិយសង្ឃ) ដោយសេចក្ដីគោរព ។

ទុកៈ ពួក ២

ធម៌មានឧបការៈច្រើន ២ យ៉ាង

១– សតិ សេចក្ដីរលឹកបាន,

២– សម្បជញ្ញៈ សេចក្ដីដឹងខ្លួន ។

អធិប្បាយថា

សតិ មានលក្ខណៈរក្សាបុគ្គលមិនឲ្យប្រមាទភ្លាំងភ្លាត់ភ្លេចខ្លួន ។

សម្បជញ្ញៈ មានលក្ខណៈឲ្យដឹងខ្លួនក្នុងវេលាធ្វើ, វេលានិយាយ, វេលាគិតនូវកិច្ចានុកិច្ចដែលត្រូវធ្វើ, ត្រូវនិយាយ, ត្រូវគិតនោះ ៗ មិនឲ្យខូចខាត ដូចជាមាតាបិតា ចាំហាមបុត្រធីតាមិនឲ្យធ្វើអំពើអាក្រក់ផ្សេង ៗ ឲ្យតាំងនៅក្នុងធម៌ដ៏ល្អយ៉ាងណា, ចំណែក សម្បជញ្ញៈ ក៏យ៉ាងនោះដែរ ។

បានជាលោកចាត់ធម៌ទាំងពីរនេះ ថាមានឧបការៈច្រើននោះ ព្រោះបណ្ដាកុសលទាំងអស់ដែលស្ថិតនៅបានព្រោះអាស្រ័យសតិនិងសម្បជញ្ញៈ

ទាំងពីរនេះជាមូលដ្ឋាន, បើប្រាសចាកធម៌ទាំងពីរនេះហើយ កុសលធម៌ទាំងអស់មិនអាចស្ថិតនៅបានឡើយ, សតិនេះជាតួអប្បមាទធម៌គ្រាន់តែជាវេវចនៈផ្លាស់ប្តូរពាក្យគ្នាហៅប៉ុណ្ណោះ, បានជាព្រះអង្គទៀបនឹងបរិនិព្វានទ្រង់ពន្វឹឧទានភាចាជាទីបំផុតថា អប្បមាទេន សម្បាទេថ អ្នកទាំងឡាយចូរញុំាងអប្បមាទធម៌ឲ្យសម្រេចគឺថាកុំធ្វេសប្រហែសឡើយ, ព្រះអង្គមានពុទ្ធដីកាតែប៉ុណ្ណោះ ហាក់ដូចជាចប់ធម៌ទាំងប្រាំបីម៉ឺនបួនពាន់ព្រះធម្មក្ខន្ធ គឺព្រះអង្គទ្រង់ប្រមើលមើលទៅឃើញតែសតិនេះហើយ ដែលជាធម៌មានឧបការៈច្រើនជាងកុសលធម៌ទាំងអស់, បានជាចាត់សតិនិងសម្បជញ្ញៈនេះថាជាធម៌មានឧបការៈច្រើន ។

ម្យ៉ាងទៀត ដូចជាការងារក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះ បើបុគ្គលណាប្រាសចាកសតិនិងសម្បជញ្ញៈទាំងពីរនេះហើយ ការងារនោះមុខជាភ្លាំងភ្លាត់ខាតមិនបានសម្រេចដូចជាអ្នកបើកកប៉ាល់ជាដើម មនុស្សអ្នកជិះទាំងប៉ុន្មានស្លាប់រស់នៅលើអ្នកបើកទាំងអស់, សតិទុកដូចជាអ្នកបើក, កុសលធម៌ទាំងអស់ទុកដូចជាអ្នកជិះដូច្នោះ ។

ម្យ៉ាងវិញទៀត ដូចជាមនុស្សពិការអវយវៈ ដៃ ជើង ភ្នែក ត្រចៀក ច្រមុះ ជាដើម បើខូចខ្លះនោះ ខ្លះគង់បានប្រយោជន៍តិចច្រើនខ្លះមិនខាន, បើអវយវៈទាំងអស់នៅគ្រប់គ្រាន់ តែបើខូចសតិឆ្កួតហើយមនុស្សនោះទៅ

ជាឥតប្រយោជន៍គ្មានបានការអ្វីបន្តិចបន្តួចសោះ បានជាថាសតិនេះមានឧបការៈច្រើន ។ សតិនិងសម្បជញ្ញៈ ជាធម្មជាតិប្រាសចាកគ្នាមិនបាន ប្រៀបដូចជាអាខ្វាក់អាខ្វិនតែងពឹងពាក់អាស្រ័យគ្នាទៅវិញទៅមក នឹងលះបង់បោលគ្នាមិនបានដូច្នោះ ។

សតិនេះ មានប្រយោជន៍ក្នុងបច្ចុប្បន្នក៏មានបរលោកក៏មាន សមដូចពុទ្ធភាសិតសំដែងថា :

ឧដ្ឋានវតោ សតីមតោ
សុចិកម្មស្ស និសម្មការិនោ
សញ្ញតស្ស ច ធម្មជីវិនោ
អប្បមត្តស្ស យសោភិវឌ្ឍតិ ។

(ប្រែថា) យសគឺគ្រឿងឥស្សរិយយសនិងសេចក្តីរាប់អាន រមែងចំរើនចំពោះបុគ្គលអ្នកមានព្យាយាម មានស្មារតី មានការងារដ៏ស្អាត អ្នកពិចារណាហើយទើបធ្វើ (នូវការងារ) អ្នកសង្រួម អ្នករស់នៅប្រកបដោយធម៌ និងបុគ្គលអ្នកមិនប្រមាទ ។

បុគ្គលដែលមានស្មារតីនោះ បើទុកជាដេកលក់ក៏ដោយ ក៏គង់មាន**សតិ**ភ្ញាក់រឭកចំពោះការងារនោះៗ ដែរ ដូចមានរឿងដំណាលថា :

អតីតេ ពារាណសី នគរវាសី ឯកោ មាណវោ តក្កសិលំ គន្ត្វា ។ល។ សោ តទា បូទ្យបន្នកោ អហោសិ, រាជា អានន្ទោ, ទិសាបាមោក្ខាចរិយោ អហមេវ ។

*កាលដែលកន្លងទៅហើយ មានមាណពម្នាក់នៅក្នុងក្រុងពារាណសី បានទៅរៀនសិល្បសាស្ត្រឯក្រុងតក្កសីលា ជាធម្មន្តេវាសិករបស់អាចារ្យទិសាបាមោក្ខ ,ក្នុងពួកកូនសិស្សទាំង ៥០០ មានតែមាណពនេះឯងជាអ្នកធ្វើគុណូបការៈដល់អាចារ្យជាងគេ គឺតែងធ្វើការសព្វសារពើមានគក់ច្របាច់ជាដើម , តែមិនអាចរៀនមន្តអ្វីចេះបានបន្តិចបន្តួចសោះ ព្រោះអាប់ប្រាជ្ញា ។ អាចារ្យគិតថា **មាណពនេះ**មានឧបការៈដល់អញច្រើន, គួរតែអញបន្ទំឲ្យវារៀនទៅចុះ ។ ទុកណាជាអាចារ្យបន្ទំដូចម្តេច ក៏មាណពនោះនៅតែរៀនមិនចេះសោះ ទើបលាអាចារ្យត្រឡប់មកស្រុកកំណើតរបស់ខ្លួនវិញ ។ អាចារ្យគិតថា មាណពនេះមានឧបការៈច្រើនដល់អញ, បើដូច្នេះគួរតែអញធ្វើឧបការៈតបវាវិញ, ទើបនាំទៅព្រៃចងមន្តថា* „ឃដេសិ ឃដេសិ កឹ ការណា ,ឃដេសិ អហំបិ តំ **ជានាមិ** ជានាមិ„ *ដូច្នេះ ឲ្យមាណពនោះទន្ទេញប្រាសបណ្ដោយ***ជាច្រើនរយដង***ដរាបដល់ចាំស្ទាត់បាន, ទើបឲ្យស្បៀង*

អាហារលៀងជីពជូនតាមផ្លូវដល់មាណពនោះហើយប្រាប់ថា ឯងអាស្រ័យនឹងមន្តប៉ុណ្ណេះ ក៏ល្មមចិញ្ចឹមខ្លួនបានហើយត្រូវតែឧស្សាហ៍សូត្រកុំឲ្យភ្លេច, លុះផ្ដែផ្ដាំស្រេចហើយ ក៏បញ្ជូនមាណពនោះឲ្យទៅនគរពារាណសីវិញ ។

គ្រានោះ, ព្រះបាទពារាណសីទ្រង់ព្រះចិន្តាថា “ អញមានទោសអ្វីក្នុងកាយកម្មជាដើមខ្លះដែរឬ ? ទ្រង់មិនឃើញអំពើអ្វីមួយដែលមិនសមគួរនោះសោះ„ “ទើបទ្រង់ឈ្វេងយល់ក្នុងព្រះទ័យថា” ធម្មតាទោសរបស់ខ្លួនរមែងមិនប្រាកដដល់ខ្លួនឯង, តែងតែប្រាកដដល់អ្នកដទៃ, បើដូច្នេះមានតែអញឃ្លាំស្ដាប់អ្នកនគរទើបដឹងបាន„ ហើយក៏ទ្រង់ក្លែងភេទមិនឲ្យគេស្គាល់បាន, ទ្រង់យាងចេញទៅក្នុងវេលារាត្រី ទ្រង់ស្ដេចចរយាត្រាសសៀរតាមក្បែរផ្ទះអ្នកស្រុកទាំងអស់ ។ ខណៈនោះ មានពួកចោរចូលមកលបទំលាយឧម្មង្គក្នុងចន្លោះផ្ទះទាំងសងខាង ដើម្បីនឹងចូលលួចផ្ទះទាំងពីរតាមឧម្មង្គតែមួយ ។ ព្រះរាជាទ្រង់ទស្សនាការហើយក៏ទ្រង់ព្រះស្ថិតសម្ងំស្ងៀមនៅក្នុងស្រមោលផ្ទះ ។ កាលដែលចោរកំពុងទំលាយឧម្មង្គចូលទៅលួចភោគទ្រព្យ, ដួនជាមាណពនោះមមើស្វាយធ្យាមន្ត ។ ពួកចោរបានឮដូច្នោះហើយគិតគ្នាថា „ យីអើ!, គេដឹងហើយវើយ„ ក៏ទម្លាក់សំពត់អាវចោល ភ័យរត់តែរៀងខ្លួនទៅ ។ ព្រះរាជាទ្រង់ទស្សនាការឃើញចោររត់ទៅដូច្នោះ ក៏ទ្រង់សវនាការសំឡេងបុរសនោះ

ស្វាធ្យាយមន្ត, និងឃ្លាំស្តាប់អ្នកនគររួចហើយទ្រង់ស្តេចយាងចូលទៅក្នុងព្រះរាជនិវេសន៍វិញ, លុះព្រឹកឡើងទ្រង់មានព្រះរាជឱង្ការហៅអាមាត្យម្នាក់មក ទ្រង់ត្រាស់ប្រើថា «នែប្រស្តែង, អ្នកឯងចូរទៅ ហ្ន៎ យប់មិញពួកចោរទំលាយឧម្មង្គក្រោមផ្ទះក្បែរផ្លូវឯណោះ នៅផ្ទះនោះមានមាណពម្នាក់ទើបនឹងមកពីរៀនមន្តនគរតក្កសិលា ឯងត្រូវនាំវាមក» ។ អាមាត្យនោះ ទទួលព្រះរាជបំរើទៅហៅមាណពនោះថា «នែអ្នក !, ព្រះរាជាមានព្រះរាជឱង្ការឲ្យហៅអ្នកឯង» ហើយក៏នាំមាណពនោះទៅបង្គំថ្វាយ ។ ទើបព្រះរាជាត្រាស់សួរមាណពថា «អ្នកឯងទើបមកពីរៀនសិល្បឯនគរតក្កសិលាឬ ?» ព្រះករុណាថ្លៃវិសេស ។ អ្នកឯងឲ្យយើងរៀនសិល្បនោះផងបានឬទេ ? សូមទ្រង់ព្រះមេត្តាប្រោសបាន, ប៉ុន្តែសូមព្រះអង្គគង់លើអាសនៈស្មើគ្នា ទើបរៀនបាន ។ ព្រះរាជាក៏ឲ្យមាណពអង្គុយលើស្មើនឹងព្រះអង្គទើបទ្រង់រៀនមន្តនោះ, ហើយទ្រង់ព្រះរាជទានប្រាក់មួយពាន់កហាបណៈ ។

គ្រានោះសេនាបតីម្នាក់ បានឲ្យប្រាក់១ពាន់កហាបណៈដល់ខ្នាន់ព្រះកេសហើយនិយាយថា បើវេលាណាអ្នកឯងចម្រើនព្រះមស្សុស្តេច, ត្រូវអ្នកគ្រប់កាំបិតឲ្យយ៉ាងមុត ហើយកាត់ព្រះសុរង់ស្តេចឲ្យសុគតទៅ, អ្នកឯងនឹងបានជាសេនាបតី, អញនឹងសោយរាជជាស្តេច ។ ខ្នាន់ព្រះ

កេសក៏ទទួលព្រម, លុះដល់ថ្ងៃចម្រើនព្រះមស្សុ (កោរពុកចង្កា) ព្រះរាជាក៏ខ្នាន់ព្រះកេសយកទឹកអប់មកស្រព ហើយគ្រប់កាំបិតយ៉ាងមុត ចាប់ព្រះនលាដ (ថ្ងាស) ផ្ងើយឡើងគិតថា អញនឹងកាត់ព្រះសុរង់តែម្តងឲ្យដាច់ ។ ខណៈនោះ ព្រះរាជានឹកឃើញមន្តព្រះអង្គ, ក៏ទ្រង់ស្វាធ្យាយឡើង, ស្រាប់តែខ្នាន់ព្រះកេសបែកញើសហូរចេញពីថ្ងាស, ហើយគិតថា «ច្បាស់ជាព្រះរាជាជ្រាបហើយ» ក៏ភ័យណាស់បោះកាំបិតចោលក្រាបទៀបព្រះបាទា ។ ព្រះរាជាមានព្រះរាជឱង្ការទៅនឹងខ្នាន់ព្រះកេសថា «នែខ្នាន់ព្រះកេសអាចថ្លៃ! អាឯងមិនដឹងថាអញជាស្តេចទេឬ ?– បពិត្រព្រះសម្មតិទេព, សូមទ្រង់ព្រះមេត្តាប្រោស អភ័យទោសដល់ទូលព្រះបង្គំជាខ្ញុំ ។ អើអញអត់ឲ្យ! ឯងកុំភ័យឡើយ, តែឯងប្រាប់អញឲ្យត្រង់ចុះ អ្នកណាបង្គាប់ឯង? ។ បពិត្រព្រះសម្មតិទេព, លោកសេនាបតីបានឲ្យប្រាក់ ១ ពាន់កហាបណៈបង្គាប់ឲ្យទូលបង្គំកាត់ព្រះសុរង់ព្រះអង្គ ។ ព្រះរាជាទ្រង់ព្រះសវនាការដូច្នោះហើយ ក៏ទ្រង់ព្រះតម្រិះថា "ឱអញ! បានរួចរស់ជីវិតដោយសារតែលោកអាចារ្យនោះតើ", ទើបទ្រង់ធ្វើបព្វាជនីយកម្ម និរទេសសេនាបតីនោះចេញពីដែនហើយទ្រង់ត្រាស់ហៅមាណពជាអាចារ្យនោះមក ទ្រង់តាំងជាសេនាបតីឡើង ។

មាណពកាលនោះបានមកកើតជាចូឡបន្ថក, ព្រះរាជាបានមកកើត

ជាអានន្ទ, អាចារ្យទិសាបាមោក្ខ គឺអង្គតថាគតហ្នឹងឯង ។

បានជានាំរឿងនេះមក ដើម្បីបញ្ជាក់ឲ្យឃើញច្បាស់ថា សតិដែលបុគ្គលបានអប់រំល្អហើយ ស្ទើរតែដេកលក់មិនភ្លេច គង់មានប្រយោជន៍ដល់បុគ្គលនោះមិនខាន ។

ឯសម្បជញ្ញៈ ចែកជាបួនប្រការគឺ ៖

១ – សាត្ថកសម្បជញ្ញៈ ដឹងទីឋានមានប្រយោជន៍, ដូចជាភិក្ខុក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនានេះ ដែលប្រកបដោយសម្បជញ្ញៈគឺសេចក្តីពិចារណាឃើញនិងដឹងខ្លួនដោយសព្វគ្រប់នោះ, កាលបើគិតថានឹងទៅប្រទេសឯណានីមួយនឹងបានទៅដោយប្រញាប់ប្រញាល់តាមអំណាចចិត្ត ដែលគិតនោះក៏ទេ, ពិចារណាឲ្យដឹងថាមានប្រយោជន៍ ឬឥតប្រយោជន៍ជាមុនថា "ដែលអាត្មាអញទៅក្នុងទីនោះ តើនឹងមានប្រយោជន៍ដែរឬទេ ?" បើឃើញថា ទៅក្នុងទីនោះមានប្រយោជន៍ គឺនឹងបានទស្សនាឃើញអសុភឲ្យកើតត្រៃលក្ខណ៍ប៉ុណ្ណោះជាដើមហើយទៅហៅថា «ដឹងទីឋានមានប្រយោជន៍»

២ – សប្បាយសម្បជញ្ញៈ ដឹងទីឋានជាទីសប្បាយ, ដូចជាភិក្ខុអ្នកប្រកបដោយសម្បជញ្ញៈរមែងពិចារណារកដំណើរជាទីសប្បាយនិងមិនសប្បាយជាមុនថា "វេលាដែលអាត្មាអញទៅក្នុងទីនោះៗ តើនឹង

បានអារម្មណ៍ជាទីសប្បាយដែរឬទេ ?" បើឃើញថានឹងយកអារម្មណ៍ឲ្យជាទីសប្បាយមិនបាន ក៏ឈប់បង្អង់, លុះបានពេលដែលកើតអារម្មណ៍ជាទីសប្បាយទើបទៅយ៉ាងនេះជាដើម ហៅថា "ដឹងទីឋានជាទីសប្បាយ"

៣ – គោចរសម្បជញ្ញៈ ដឹងទីឋានជាទីគោចរ, ដូចជាភិក្ខុក្នុងពុទ្ធសាសនានេះ បានសិក្សាកម្មដ្ឋានណាមួយដែលមានអារម្មណ៍ជាទីគាប់ចិត្ត គឺសមគួរតាមចរិត ហើយកាន់យកកម្មដ្ឋាននោះជាអារម្មណ៍គ្រប់វេលាដែលគោចរទៅរកចង្ហាន់ មិនបានឲ្យចិត្តនោះប្រាសចាកកម្មដ្ឋាន, ដំណើរដែលត្រាច់ទៅនោះ ហៅថា "ដឹងគោចរជាទីសប្បាយ"

៤ – អសម្មោហសម្បជញ្ញៈ ដឹងទីឋានមានសេចក្តីមិនវង្វេង ដូចជាភិក្ខុអ្នកចំរើនកម្មដ្ឋានក្នុងពុទ្ធសាសនានេះ ទោះបីលោកទៅណាមកណាលោកមិនដែលមានសេចក្តីវង្វេងឡើយ, មុននឹងទៅមកលោកតែងគិតថា "អាត្មាអញឈានទៅមុខ" ដូច្នេះហើយ ក៏នឹកឃើញថា "ឱ! ឥឡូវនេះ វាយោធាតុតាំងវិញ្ញត្តិឲ្យកើតឡើងគឺខ្យល់កម្រើកហើយតើ !" ដូច្នេះជាមួយនឹងចិត្តដែលគិតថា "អញឈានទៅមុខ" នោះឯង, ហើយគិតទៅទៀតថា "ឱ! ឥឡូវនេះ កងឆ្អឹងដែលលោកសន្មតថា កាយនេះក៏ពុងឈានទៅមុខដោយអំណាចកម្រើកវាយោធាតុ និងកិរិយាចិត្តហើយ, គិតយ៉ាងនេះគ្រប់ឥរិយាបថទាំង ៤, ប៉ុណ្ណោះជាដើម ហៅថា

« ជីវទីឋានមានសេចក្តីមិនវង្វេង » ។

សតិនិងសម្បជញ្ញៈទាំងពីរនេះ បើកើតឡើងព្រមគ្នាក្នុងវេលាណា ក៏រឹងរឹតតែទ្វេកម្លាំងច្រើនឡើង អាចកំចាត់សត្រូវ គឺ កិលេសដែលជាមេកងធំ គឺរាគៈ ទោសៈ មោហៈ ឲ្យអស់ទៅបាន, តែកិលេសទាំងនេះអស់ទៅហើយ ចិត្តក៏រមែងបរិសុទ្ធជ្រះថ្លាផូរផង់, ទុកជាមិនដាច់ជាសមុច្ឆេទប្បហានៈ ក៏គង់ជាតទង្គប្បហានៈ, កាលបើតទង្គប្បហានៈរឿយ ៗ ក៏រមែងក្លាយជាសមុច្ឆេទប្បហានៈទៅបាន ។ ព្រោះហេតុនោះហើយបានជាលោកចាត់ធម៌ទាំងពីរនេះថាជាធម៌មានឧបការៈច្រើន ។

លោកបាលធម៌ ២ យ៉ាង

១- ហិរិ សេចក្តីខ្មាសបាប,

២- ឱត្តប្បៈ សេចក្តីខ្លាចបាប ។

អធិប្បាយថា :

សេចក្តីខ្មាសបាបក្នុងកាលដែលប្រព្រឹត្តសេចក្តីអាក្រក់គ្រប់យ៉ាង មានសេចក្តីស្ញប់ស្ញែងក្នុងចិត្ត ដូចជាឃើញលាមកដែលជិតដាមប្រឡាក់ដល់កាយ យ៉ាងនេះហៅថា ហិរិ ។

ហិរិនេះចែកជា ៤ គឺ :

១- ជាតិ បច្ចវេក្ខិត្វា ពិចារណាឃើញជាតិ

២- វយំ បច្ចវេក្ខិត្វា ពិចារណាឃើញវ័យ

៣- សូរភាវំ បច្ចវេក្ខិត្វា ពិចារណាឃើញសេចក្តីក្លៀវក្លា

៤- ពាហុសច្ចំ បច្ចវេក្ខិត្វា ពិចារណាឃើញខ្លួនជាពហុស្សូត ។

ជាតិ បច្ចវេក្ខិត្វា ពិចារណាឃើញជាតិនោះ គឺពិចារណាឃើញថា ខ្លួនកើតមកជាមនុស្ស មានជាតិខ្ពង់ខ្ពស់មិនគួរទៅប្រព្រឹត្តធ្វើបាបកម្មផ្សេង ៗ ដូចជាមនុស្សថោកទាបឬសត្វតិរច្ឆាននោះទេ, ពិចារណាដូច្នេះហើយ ក៏វៀរចាកនូវបាបកម្មនោះ ៗ ទៅ ។

វយំ បច្ចវេក្ខិត្វា ពិចារណាឃើញវ័យនោះ គឺខ្លួនចូលក្នុងមជ្ឈិមវ័យឬបច្ឆិមវ័យហើយ ពិចារណាឃើញថា អាត្មាអញមានវ័យគន្លងហើយ មិនគួរនឹងធ្វើបាបកម្មផ្សេង ៗ ដូចជានៅក្មេងសោះ ពិចារណាឃើញយ៉ាងនេះហើយក៏លះបង់នូវបាបកម្មនោះ ៗ ទៅ ។

សូរភាវំ បច្ចវេក្ខិត្វា ពិចារណាឃើញសេចក្តីក្លៀវក្លានោះ គឺ ខ្លួនជាមនុស្សមានបណ្តាស័ក្តិ មានទ្រព្យសម្បត្តិឬក៏មានជាតិជាក្សត្រទៅកាន់ទីប្រជុំណា ៗ តែងមានសេចក្តីក្លៀវក្លាអង់អាចជាងគេមានគេកោតខ្លាចក្រាបសំពះច្រើន ក៏នឹកឃើញថា អាត្មាអញនេះគ្មានសីលហើយក៏រក្សាសីលឡើង ។

ពាហុស្សច្ចំ បច្ចវេក្ខិត្វា ពិចារណាឃើញថាខ្លួនជាពហុស្សូតនោះ គឺខ្លួនជាអ្នកចេះដឹងច្រើនជាងគេ ហើយទៅប្រព្រឹត្តធ្វើអំពើលាមកផ្សេងៗ នឹកដល់ការចេះដឹងនោះក៏អៀនខ្មាសមិនហ៊ានធ្វើអំពើលាមកនោះ ។

ហិរិទាំង ៤ នេះជា អជ្ឈត្តិក សមុដ្ឋាន មានដែនកើតអំពីខ្លួនឯង, ជា អត្តាធិបតេយ្យ ប្រារព្ធយកខ្លួនជាធំ, ជិគុច្ឆនលក្ខណា មានសេចក្តីខ្ពើមនូវអំពើបាបជាលក្ខណៈ ឧបមាដូចស្រ្តីក្រមុំតែងអៀនខ្មាសយ៉ាងណា ហិរិក៏យ៉ាងនោះដែរ ។

សេចក្តីក្រែងខ្លាចដល់អំពើទុច្ចរិត គិតឃើញភ័យដែលកើតមកអំពីការធ្វើសេចក្តីអាក្រក់ មានសេចក្តីរួញរាស្បែក ដូចជាមនុស្សដែលខ្លាចសត្វអាសិរពិសមានចិត្តញាប់ញ័រតក់ស្លុតរន្ធត់ខ្លាចដូច្នោះ ហៅថាឱត្តប្បៈៗ នេះចែកជា ៤ គឺ ៖

១ – បរានុវាទភយៈ ភ័យអំពីពាក្យតិះដៀលបុគ្គលដទៃ
២ – អត្តានុវាទភយៈ ភ័យអំពីការតិះដៀលខ្លួនបាន
៣ – ទុគ្គតិភយៈ ភ័យខ្លាចធ្លាក់ទៅទុគ្គតិ
៤ – ទណ្ឌភយៈ ភ័យអំពីអាជ្ញារបស់ស្តេច ។

ភ័យអំពីពាក្យបុគ្គលដទៃនោះ គឺខ្លួនឯងប្រព្រឹត្តអាក្រក់ដោយបាបកម្មណាមួយខ្លាចគេតិះដៀល ហើយក៏មិនហ៊ានប្រព្រឹត្តអំពើអាក្រក់នោះ ១

ហៅថា បរានុវាទភយៈ , ភ័យអំពីការតិះដៀលខ្លួនឯងនោះ គឺឃើញខ្លួនឯងដែលប្រព្រឹត្តខុសពីថ្ងៃមុនមក នឹកឃើញក្តៅក្រហាយអន្ទះអន្ទែងក្នុងចិត្តហើយក៏ខ្លាចអំពើអាក្រក់នោះមិនហ៊ានធ្វើ ហៅថា អត្តានុវាទ-ភយៈ, ភ័យខ្លាចទៅកាន់ទុគ្គតិនោះ ព្រោះឃើញទោសក្នុងអបាយពិតប្រាកដ យ៉ាងនេះ ហៅថា ទុគ្គតិភយៈ, ភ័យអំពីអាជ្ញារបស់ស្តេចនោះ គឺមិនហ៊ានប្រព្រឹត្តធ្វើអំពើអាក្រក់ផ្សេងៗ មានលួចគេជាដើម ព្រោះខ្លាចជាប់គុកច្រវាក់ ហៅថា ទណ្ឌភយៈ ។

ឱត្តប្បៈទាំង៤ នេះជា ពហិទ្ធាសមុដ្ឋាន មានដែនកើតអំពីខាងក្រៅ, ជា លោកាធិបតេយ្យ ប្រារព្ធយកលោកជាធំ, ឧត្តាសលក្ខណំ មានសេចក្តីតក់ស្លុតនឹងអំពើបាបជាលក្ខណៈ ។

ហិរិនិងឱត្តប្បៈនេះ ប្រៀបដូចជាដែកពីកំណាត់ មួយកំណាត់ត្រជាក់ទេ តែប្រឡាក់លាមក, មួយកំណាត់ទៀតក្តៅ , ដែលមួយកំណាត់ត្រជាក់តែប្រឡាក់លាមកនោះ បុគ្គលមិនហ៊ានកាន់ព្រោះខ្ពើម ដូចជាហិរិ, ដែកមួយកំណាត់ក្តៅនោះបុគ្គលមិនហ៊ានកាន់ព្រោះខ្លាចក្តៅ ដូចជាឱត្តប្បៈ ។

ធម៌ទាំងពីរប្រការនេះ បើបុគ្គលណាបានអប់រំហើយ, ធម៌ទាំងនោះ

អាចរក្សាបុគ្គលនោះឲ្យតាំងនៅក្នុងកម្មដ៏ល្អបាន, សមដូចពុទ្ធភាសិតសំដែងថា ៖

ធម្មោ ហវេ រក្ខតិ ធម្មចារី
ធម្មោ សុចិណ្ណោ សុខមាវហាតិ
ឯសានិសំសោ ធម្មេ សុចិណ្ណេ
ន ទុគ្គតី គច្ឆតិ ធម្មចារី ។

(ប្រែថា) ធម៌ហ្នឹងឯងរមែងរក្សាបុគ្គលអ្នកប្រព្រឹត្តធម៌, ធម៌ដែលបុគ្គលសន្សំហើយ រមែងនាំមកនូវសេចក្ដីសុខ, កាលដែលបុគ្គលសន្សំធម៌ដោយប្រពៃហើយរមែងបាននូវអានិសង្សបែបនេះមិនខាន, បុគ្គលអ្នកប្រព្រឹត្តធម៌រមែងមិនទៅកាន់ទុគ្គតិឡើយ ។

ធម៌ទាំងពីរប្រការនេះ រមែងគ្រប់គ្រងរក្សាលោក (គឺពពួកសត្វ) ឲ្យជាគណៈជាក្រុមនៅជាសុខសប្បាយដូចមាតាបិតារក្សាបុត្រធីតាឲ្យបានសេចក្ដីសុខ វៀរមិនឲ្យបៀតបៀនគ្នានិងគ្នាដូច្នោះ ។

ធម៌ធ្វើឲ្យល្អ ២ យ៉ាង

១– ខន្តិ សេចក្ដីអត់ធន់

២– សោរច្ចៈ សេចក្ដីស្ងប់ស្ងៀម

អធិប្បាយថា:

សេចក្ដីអត់ធន់ទ្រាំទ្រនឹងអក្កោសវត្ថុ ៩ យ៉ាងដែលមកប៉ះពាល់, អត់ធន់សេចក្ដីលំបាក, អត់ធន់សេចក្ដីឈឺចិត្ត, ជាលក្ខណៈរបស់ខន្តី ។

សេចក្ដីរីករាយស្រស់បស់ មានចិត្តល្អមិនសំដែងអាការឲ្យប្រាកដក្នុងកាលដែលអ្នកដទៃប្រមាទមើលងាយជាលក្ខណៈរបស់សោរច្ចៈ ។

សេចក្ដីល្អខាងក្រៅ អាស្រ័យដោយសារប្រដាប់ប្រដាតាក់តែងរាងកាយ មានកែវពេជ្រនិលចិន្តាជាដើម, ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនានេះ មិនរាប់ថាល្អឡើយ, សេចក្ដីល្អខាងក្នុងអាស្រ័យធម៌ពីរប្រការនេះប្រចាំនៅក្នុងខន្ធសន្តានធ្វើឲ្យល្អដោយពិត, ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនានិយមរាប់អានថាជារបស់ល្អ ។

បានជាលោកចាត់ធម៌ទាំងពីរនេះថាជាធម៌ធ្វើឲ្យល្អនោះ, ព្រោះថាបើបុគ្គលណាមានធម៌ទាំងពីរនេះប្រចាំនៅក្នុងខន្ធសន្តានហើយ ទោះបីបុគ្គលនោះទៅនៅទីណា កន្លែងណា រមែងបានសេចក្ដីសុខ ចម្រើនបានកេរ្តិ៍ឈ្មោះល្អ នឹងអាចធ្វើអ្នកដទៃឲ្យល្អបានថែមទៀតផង ដូចយ៉ាងនាងឧត្តរា នាងមានធម៌ខន្តីនៅក្នុងសន្តាន នាងអាចញុំាងនាងសិរិមាឲ្យបានសម្រេចមគ្គផលថែមទៀត, អាក្រក់នោះមិនមែនអាក្រក់តែកេរ្តិ៍ឈ្មោះទេ សូម្បីរាងកាយក៏អាក្រក់ដែរ ដូចមានក្នុងចូឡកម្មវិភង្គសូត្រសំដែងថា មនុស្សដែលមានរូបអាក្រក់មកពីមានសេចក្ដីក្រោធ ដូចយ៉ាងនាង

បញ្ចប្បាបាជាដើម នាំងមានរូបអាក្រក់យ៉ាងនេះមកពីមិនមានខន្តីនិងសោរច្ចៈ បានជាលោកចាត់ថាជាធម៌ធ្វើឲ្យល្អ គឺធ្វើឲ្យល្អក្នុងលោកនេះ និងលោកខាងមុខ, សមដូចពុទ្ធភាសិតសំដែងថា :

ខន្តី បរមំ តបោ តីតិក្ខា
និព្វានំ បរមំ វទន្តិ ពុទ្ធា
ន ហិ បព្វជិតោ បរូបឃាតី
សមណោ ហោតិ បរំ វិហេឋយន្តោ ។

(ប្រែថា) សេចក្ដីអត់ធន់, សេចក្ដីស៊ូទ្រាំ ជាតបៈដ៏ក្រៃលែង, អ្នកប្រាជ្ញទាំងឡាយតែងសរសើរ ព្រះនិព្វានថាជាបរមសុខ បព្វជិតបើជាអ្នកចងបរូបឃាត បៀតបៀនគេ, មិនហៅថា សមណៈឡើយ ។

ខន្តីនេះបើទុកជាអ្នកណាធ្វើទុកទោសដូចម្ដេច ក៏ស៊ូអត់ទ្រាំមិនតបតដូចយ៉ាងរឿងខន្តិវាទីតាបសសំដែងថា ៖

អតីតេ ពារាណសិយំ ពោធិសត្តោ កុណ្ឌោ នាម ព្រាហ្មណោ ហុត្វា ។ ល ។ ឯវំ វត្វា តាបសោ តំ ទិវសមេវ តត្ថេវ កាលមកាសិ ។

ក្នុងកាលដែលកន្លងទៅហើយ ព្រះពោធិសត្វរបស់យើងយោនយកកំណើតជាព្រាហ្មណ៍ព្រះនាមកុណ្ឌៈ ក្នុងក្រុងពារាណសី បានចេញ

ទៅបួសជាតាបសឫសីនៅអាស្រ័យនឹងភ្នំហិមពាន្តអស់កាលដ៏យូរ ក៏ត្រឡប់មកកាន់ក្រុងពារាណសី ដើម្បីឆាន់វត្ថុមានរសជូរនិងវត្ថុមានរសប្រៃ សម្រេចការនៅក្នុងឧទ្យានរបស់ព្រះរាជា ។ ថ្ងៃមួយ ព្រះរាជាព្រះនាមកលាបុ ទ្រង់សោយសុរារួចហើយក៏នាំពួកស្រី ៗ ជាបរិវារទៅក្រសាលក្នុងឧទ្យាន ទ្រង់ផ្ទំលើភ្លៅស្ត្រីបាំម្នាក់ដែលគាប់ព្រះរាជហឫទ័យ ។ ចំណែកពួកស្ត្រីដទៃ ៗ កាលបើដឹងថាព្រះរាជាទ្រង់ផ្ទំលក់ហើយ ដូច្នោះ ក៏នាំគ្នារត់បោលអស់ ហើយនាំគ្នាចូលទៅក្នុងឧទ្យាន ក៏បានឃើញព្រះពោធិសត្វដែលកំពុងគង់ក្រោមដើមរាំងមានផ្ការយោនរយាន ហើយនាំគ្នាធ្វើវន្ទនាការអង្គុយស្ដាប់ធម៌ក្នុងទីនោះ ។ ចំណែកទ្រង់ព្រះរាជា កាលបើតើនពីផ្ទំហើយទ្រង់ទតរកស្ត្រីទាំងនោះមិនឃើញដូច្នោះ ក៏មានព្រះទ័យទោមនស្សខ្លាសចំពោះស្ត្រីទាំងនោះជាពន់ពេក ហើយក៏កាន់ព្រះខ័នទៅដៃទ្រង់យាងទៅក្នុងឧទ្យាននោះ ។ លំដាប់នោះស្ត្រីទាំងឡាយបានឃើញព្រះរាជាទ្រង់ស្ដេចយាងចូលមកដូច្នោះ ក៏នាំគ្នាស្ទុះទៅដណ្ដើមយកព្រះខ័ណ្ឌពីព្រះហស្តព្រះរាជា ។ ចំណែកខាង ព្រះរាជាក៏ចូលទៅសួរខន្តិវាទីតាបសថា « បពិត្រសមណៈ, លោកឈ្មោះខន្តិវាទីឬ? » ។ តាបសថ្វាយព្រះពរថា “ បពិត្រមហារាជ, អាត្មាភាពឈ្មោះខន្តិវាទិ ” ព្រះរាជាទ្រង់ត្រាស់សួរថា ខន្តិវាទី តើដូចម្ដេច ? តាបសថ្វាយព្រះពរថា “ បុគ្គលណាមិនមានចិត្តខឹងចំពោះជនទាំងឡាយដទៃ ដែលគេជេរ ឬ

ប្រហារឬក៏ប្រទេច បុគ្គលនោះឈ្មោះថា ខន្តីវាទី" ។ ព្រះរាជាទ្រង់ព្រះសណ្ដាប់ព្រះនាមតាបសដូច្នោះហើយ ក៏មានព្រះរាជឱង្ការហៅចោរឃាតករម្នាក់ដោយព្រះបន្ទូលថា « យើងបានឃើញតាបសមានខន្តីធម៌ម្នាក់, បើដូច្នោះ មានតែអ្នកទៅប្រហារតាបសនោះលងមើល»? ហើយក៏ចាប់ទាញឲ្យដួលចុះលើផែនដី ហុចរំពាត់ផ្ដៅទៅចោរឃាតករដោយព្រះបន្ទូលថា "ចូរអ្នកប្រហាតាបសនេះ ពីខាងមុខពីរពាន់រំពាត់ខាងក្រោយពីរពាន់រំពាត់មើល?" ។ ចោរឃាតករក៏ធ្វើតាមព្រះបន្ទាប់ ។ ទើបព្រះរាជាទ្រង់ត្រាស់សួរថា « លោកឈ្មោះខន្តីវាទីឬ? ថ្វាយព្រះពរមហារាជ, អាត្មាភាពឈ្មោះខន្តិវាទី ។ ហើយថ្វាយព្រះពរតទៅទៀតថា ចុះព្រះអង្គសំគាល់ថា ខន្តីមាននៅក្នុងចន្លោះស្បែកអាត្មាឬ? ខន្តីមិនមានក្នុងចន្លោះស្បែកនោះទេ មាននៅក្នុងហឫទ័យនៃអាត្មាទេតើ! ។ ព្រះរាជាប្រើចោរឃាតករឲ្យកាត់ដៃ-ជើងតាបសទៀត ហើយត្រាស់សួរម្ដងទៀត តាបសថ្វាយព្រះពរថា បពិត្រមហារាជ អាត្មាភាពឈ្មោះខន្តីវាទី, ចុះព្រះអង្គសំគាល់ថា ដៃជើងរបស់អាត្មាឈ្មោះខន្តីវាទីឬ? ខន្តីមិនមែននៅក្នុងដៃនិងជើងនោះទេ នៅក្នុងហឫទ័យនៃអាត្មាទេតើ ព្រះរាជាក៏ប្រើចោរឃាតករឲ្យកាត់ច្រមុះនិងត្រចៀកតាបសនោះ ហើយត្រាស់សួរម្ដងទៀត តាបសនៅតែមានពុទ្ធដីកាដូចមុន ។ ព្រះរាជាខ្ញាល់ណាស់

ដោយទាល់តម្រិះរកធ្វើតាបសឲ្យខឹងមិនឃើញ (តាមពិតបើទុកជាព្រះរាជាធ្វើដូចម្ដេចទៀតក៏លោកមិនខឹងឡើយ ព្រោះតែលោកមានធម៌ខន្តីនៅក្នុងសន្ដាន) ហើយព្រះរាជាក៏ស្ទុះទៅទាត់តាបសត្រង់ដើមទ្រូង ហើយដើរចៀសចេញទៅ ។ ព្រះរាជាអង្គនោះចេញចាកពីទីនោះទៅមិនឆ្ងាយប៉ុន្មាន ក៏ព្រះធរណីស្រូបទាំងរស់ស្លាប់ទៅកើតក្នុងនរកអវិចី ។

ជនទាំងឡាយមានសេនាបតីជាដើម កាលបើឮដំណឹងថាព្រះរាជាចូលកាន់ផែនដី ដោយកម្មដែលខ្លួនបានប្រទូស្តចំពោះតាបសដែលជាបុគ្គលមិនប្រទូស្តតបដូច្នោះ ក៏មានចិត្តខ្វឹកខ្វល់ស្រណោះនឹកដល់តាបសដែលបុគ្គលមានខន្តីធម៌នៅក្នុងខន្ធសន្ដាន ហើយចូលទៅក្រាបថ្វាយបង្គំសួរតាបសថា បពិត្រតាបសដ៏ចម្រើន ប្រសិនបើជនទាំងឡាយដូចជាស្ដេចព្រះនាមកលាបុជាដើម ប្រទូស្តចំពោះលោកម្ចាស់, តើលោកម្ចាស់មានហឫទ័យខឹងចំពោះជនទាំងនោះទេឬ? តាបសក៏ពោលពាក្យថា :

យោ មេ ហត្ថេ ច បាទេ កណ្ណនាសញ្ច ឆេទយិ
ចិរំ ជីវតុ សោ រាជា ន ហិ កុជ្ឈន្តិ មាទិសា ។

(ប្រែថា) ព្រះរាជាអង្គណាបានកាត់ដៃ ជើងត្រចៀកនិងច្រមុះរបស់អាត្មា, ព្រះរាជាអង្គនោះ ចូររស់នៅអស់កាលដ៏យូរចុះ, ម្នាលអ្នកនិរទុក្ខអាត្មាមិនខឹងឡើយ ។

តាមសង្គ្រាន់តែពោលគាថានេះចប់ភ្លាម ក៏ធ្វើកាលកិរិយាទៅក្នុងថ្ងៃនោះឯង ។

បានជានាំនិទានមកនេះ ដើម្បីបញ្ជាក់ឲ្យឃើញច្បាស់ប្រាកដថា បុគ្គលដែលមានខន្តីធម៌នៅក្នុងខន្ធសន្តាន បើទុកជាបុគ្គលណាមួយធ្វើទុក្ខទោសដូចម្តេច ក៏មិនមានចិត្តប្រទូស្តតបចំពោះបុគ្គលអ្នកធ្វើទុក្ខទោសនោះឡើយ ។

ម្យ៉ាងទៀត ដូចជាបុគ្គលអន្ធពាលក្នុងលោក អប្បឥតប្រាជ្ញា បើសិនជាបុគ្គលណាប្រទូស្តចំពោះខ្លួន តែខ្លួនជាបុគ្គលមិនចេះឧបាយកលនឹងធ្វើឲ្យគេចាញ់វិញហើយ បែរជាគិតថា អញមិនប្រទូស្តតបចំពោះបុគ្គលបែបនេះទេ, ការអត់សង្កត់កំហឹងរបស់បុគ្គលបែបនេះមិនហៅថាខន្តីទេ ដូចសុភាសិតថា ខន្តីកុំខន្តីទាល់គំនិត ខន្តីធម៌ពិតមិនដូច្នោះណា ខន្តីទាល់គំនិតឥតប្រាជ្ញា ខន្តីនេះហៅថា មោឃៈមោហោ » ។ ឯបុគ្គលដែលមានខន្តីធម៌ ដូចជាខន្តីវាទីតាបសនោះឯង, ខន្តីយ៉ាងនេះ ហៅថា អធិវាសនខន្តី, សមដូចពុទ្ធភាសិតថា:

ខន្តិ ធីរស្សាលង្ការោ ខន្តិ តបោ តបស្សិនោ
ខន្តិ ពលំ វ យតីនំ ខន្តិ ហិតសុខាវហា ។

(ប្រែថា) ខន្តីជាអលង្ការនៃធីរៈ ខន្តីជាតបៈនៃតាបស ខន្តីជាពលរបស់យតីទាំងអស់ ខន្តីជារបស់កើតហិតសុខ ។

ខន្តិកោ មេត្តវា លាភី យសស្សី សុខសីលវា
បិយោ ទេវមនុស្សានំ មនាបោ ហោតិ ខន្តិកោ ។

(ប្រែថា) អ្នកកាន់ខន្តី តែមានមេត្រី នឹងលាភយសក្តិសុខធម្មតា អ្នកកាន់ខន្តីជាទីពិយា មនាបានៃទេពតាមនុស្ស ។

អត្តនោបិ បរេសញ្ច អត្ថាវហោ វ ខន្តិកោ
សគ្គមោក្ខគមំ មគ្គំ អារុឡ្ហោ ហោតិ ខន្តិកោ ។

(ប្រែថា) អ្នកកាន់ខន្តីរមែងកើតអត្ថ ដល់ខ្លួននិងបរិស័ទនានា កាន់ខន្តី ឈ្មោះថា សាងមគ៌ា ទៅកាន់សួគ៌ាមហានិព្វាន ។

ខន្តីនិងសោរច្ចៈជាគូនឹងគ្នា បើនិយាយខន្តី ដូចជានិយាយសោរច្ចៈដែរ, ហេតុនេះ មេធាវីបណ្ឌិត គួរជ្រាបបានតាមរឿងដែលពោលមកហើយនោះចុះ ។

បុគ្គលរកបានដោយកម្រ ២ យ៉ាង

១ – បុព្វការី អ្នកធ្វើឧបការៈមុន

២ – កតញ្ញូ កតវេទី អ្នកដឹងឧបការដែលលោកធ្វើហើយធ្វើតបវិញ ។

អធិប្បាយថា :

បុព្វការីបានដល់អ្នកដែលបានផ្តួចផ្តើមទំនុកបម្រុងមុន ឈ្មោះថា

បុព្វការី ៗ នេះមាន ៤ យ៉ាងគឺ : មាតាបិតាជាបុព្វការីរបស់បុត្រធីតា ១, គ្រូឧបជ្ឈាយាចារ្យជាបុព្វការីរបស់អន្តេវាសិក ១. ព្រះរាជាជាបុព្វការីរបស់ប្រជារាស្ត្រ ១, ព្រះសម្ពុទ្ធជាបុព្វការីរបស់ពុទ្ធបរិស័ទ ១, ម្យ៉ាងទៀតអ្នកដទៃទេ ប៉ុន្តែគេបានទំនុកបំរុងខ្លួនមុន ក៏ហៅថា បុព្វការីបានដែរ ។

បានជាលោកចាត់ថារកបានដោយកម្រនោះ គឺបុព្វការីទាំងនោះ កម្រនឹងបានជួយទំនុកបម្រុងទៅតាមគន្លងធម៌ ដូចយ៉ាងមាតាបិតាមានចិត្តស្នេហាដល់បុត្រធីតាជាទីបំផុត តែមិនសង្គ្រោះទៅតាមសង្គហធម៌ទាំង ៥ ម្លោះហើយកូននោះក៏ប្រព្រឹត្តធ្វើអំពើអាក្រក់ផ្សេង ៗ បានសេចក្ដីទុក្ខទៅក្នុងខាងមុខ ចំណែកគ្រូទំនុកបម្រុងកូនសិស្សមិនសូវស្មោះត្រង់ ច្រើនតែប្រកបដោយអគតិធម៌ទាំង ៤ មិនសង្គ្រោះទៅតាមសង្គហធម៌ ដែលត្រូវសង្គ្រោះនោះ ៗ, ចំណែកខាងព្រះរាជាច្រើនតែមិនប្រកបដោយទសពិធរាជធម៌ ១០ ប្រការ, ចំណែកអ្នកដទៃ បើជួយទំនុកបម្រុងគិតតែទាយកប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន កម្រនឹងមានអ្នកណាជួយទំនុកបម្រុងដោយស្មោះត្រង់, បុព្វការីទាំងនេះមកពីតណ្ហាគ្របសង្កត់ បានជាលោកចាត់ថារកបានដោយកម្រ ។ លើកលែងតែព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ និងព្រះអរហន្តជាព្រះខីណាស្រពចេញ ។

ចំណែកកតញ្ញូ កតវេទី បានជាចាត់ថាក្រដែរនោះ ព្រោះមានអវិជ្ជាគ្របសង្កត់មិនឲ្យដឹងឧបការគុណ ដែលអ្នកដទៃបានធ្វើដល់ខ្លួននោះ ៗ ទុកជាឲ្យផែនដីសោ យកជម្រកបុគ្គលជាអកតញ្ញូនោះនៅតែរករឿងរកទោសផ្សេង ៗ បានជាលោកចាត់ថា រកបានដោយកម្រ ។

ចប់ទុកៈពួក ២

សៀវភៅធម្មសិក្សា

សៀវភៅ ប្រជុំកងធម៌ពិសេសថ្នាក់ត្រី និងសៀវភៅប្រជុំសិក្ខាបទបញ្ញត្តិ ជាសៀវភៅជ្រើសរើសយកគោលសំខាន់ ៗ នៃកងធម៌និងកងវិន័យបញ្ញត្តិ មកចងក្រងយ៉ាងផ្ចិតផ្ចង់ដោយលោក សែម សូរ អ្នកមានសញ្ញាប័ត្រជាន់ខ្ពស់ខាងព្រះពុទ្ធសាសនា សូមនិមន្តអញ្ជើញជាវ មានចេញផ្សាយហើយ !

តិកៈពួក ៣

រតនៈ ៣ យ៉ាង

ព្រះពុទ្ធ ១, ព្រះធម៌ ១, ព្រះសង្ឃ ១, ។

១- លោកអ្នកប្រដៅពួកជនឲ្យប្រតិបត្តិល្អដោយ កាយ វាចា ចិត្ត តាមធម៌វិន័យ ហៅថា ព្រះពុទ្ធ,

២- ធម្មវិន័យ ពាក្យប្រៀនប្រដៅរបស់ព្រះពុទ្ធ ហៅថា ព្រះធម៌

៣- ពួកជនដែលបានស្ដាប់ពាក្យប្រៀនប្រដៅរបស់ព្រះពុទ្ធហើយ ប្រតិបត្តិល្អតាមធម៌វិន័យ ហៅថា ព្រះសង្ឃ ។

អធិប្បាយថា :

រតនៈ ប្រែថា កែវដែលជាវត្ថុនាំឲ្យកើតសេចក្ដីត្រេកអរ, កែវរតនៈក្នុងទីនេះសំដៅយក ព្រះពុទ្ធ ព្រះធម៌ និងព្រះសង្ឃ ព្រោះអាចធ្វើឲ្យកើតសេចក្ដីជ្រះថ្លាត្រេកអរដល់អ្នកដែលជ្រះថ្លា អ្នកដែលដល់នូវរតនៈទាំង៣ នេះជាទីពឹងទីរឭកហើយ រមែងរួចចាកទុក្ខទាំងពួង ។

បណ្ដាឈ្មោះដែលពីរោះទាំងប៉ុន្មាន គ្មានឈ្មោះណាពីរោះល្អគួរយកមកប្រៀបឲ្យស្មើ ។ ក្នុងលោកនេះ មានតែកែវជាវត្ថុមានអំណាចអាចសម្រេចប្រយោជន៍យ៉ាងធំ ជាវត្ថុថ្លៃឧត្ដម ជាឈ្មោះដ៏ពីរោះសមគួរល្មមនឹងហៅបាន, បណ្ដាកែវមានក្នុងលោកទាំងប៉ុន្មាន រួមហៅឈ្មោះថារតនៈ

ព្រោះជារបស់មានតម្លៃ ថ្លៃបំផុតមានអំណាចធ្វើសេចក្ដីត្រេកត្រេកអរឲ្យកើតដល់មនុស្សនិងទេវតា បានសម្រេចដូចប្រាថ្នាក្នុងលោកនេះ ។

ព្រោះហេតុនោះហើយ បានជាអ្នកប្រាជ្ញទាំងឡាយ លោកលើកយកបទថា: ពុទ្ធោ ធម្មោ សង្ឃោ ទាំងបីបទនេះ មកឲ្យឈ្មោះថា រតនៈ ព្រោះជាគុណខ្ពស់បំផុត មានអំណាចអាចញ៉ាំងសម្បត្តិទាំងបីឲ្យសម្រេចដល់មនុស្សនិងទេវតា សមគួរដល់សេចក្ដីប្រាថ្នារបស់ខ្លួនផង, ដូចពាក្យដែលលោកពោលទុកក្នុងរតនសូត្រថា រតនំ បណីតំ ព្រះពុទ្ធ, ព្រះធម៌, ព្រះសង្ឃ ទាំង ៣ នេះ ជាកែវមានតម្លៃដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ ឧត្ដុង្គឧត្ដម បញ្ចូន់ អស់ពីចិត្ត លើកលែងកែវណា ៗ. អប្បមាណោ ពុទ្ធោ ព្រះពុទ្ធគ្មានបុគ្គលណាប្រមាណបាន. អប្បមាណោ ធម្មោ ព្រះធម៌គ្មានបុគ្គលណាប្រមាណបាន អប្បមាណោ សង្ឃោ ព្រះសង្ឃគ្មានបុគ្គលណាប្រមាណបាន ។

ព្រះពុទ្ធ ព្រះធម៌ ព្រះសង្ឃ . គ្មានវត្ថុអ្វីធ្វើជាខ្នាតប្រមាណបាន ឬប្រមាណថាតូចធំប៉ុណ្ណេះប៉ុណ្ណោះ ដូច្នេះដូច្នោះក៏មិនបាន ដូចមានរឿងនិទានថា: កាលព្រះពុទ្ធអង្គត្រាស់ដឹងឡើងក្នុងលោក, មានកិត្តិស័ព្ទដ៏ខ្ទង់ខ្ទោះពីរោះខ្ទរខ្ទាយ ផ្សាយទូរទៅដល់មនុស្សនិងទេវតា សឹងតែនាំគ្នាមកនមស្សការថ្វាយបង្គំគោរពបូជាមិនដែលដាច់ ។ កាលនោះ រាហូ

អសុរិន្ទជាសេនាបតីនៃព្រះបាទវេបចិត្តិ សោយរាជសម្បត្តិនៅក្នុងនគរចិត្រាសូរ ក្រោមបាតភ្នំព្រះសុមេរុ, រាហុ កិរ អសុរិន្ទោ ដូចបានឮថាៈ រាហូជាធំក្រៃលែងអសុរទាំងឡាយ ចត្តារិ យោជនសហស្សានិ អដ្ឋ ច យោជនសតានិ ឧព្វេធោ រាហូអសុរិន្ទ កំពស់ ៤ ពាន់ ៨រយ យោជន៍, ពាហន្តរមស្ស ទ្វាទស យោជនសតានិ ចន្លោះដើមដៃប្រវែង ១ ពាន់ ២ រយយោជន៍, ថនន្តរេន ឆ យោជនសតានិចន្លោះដោះ គឺពីដោះម្ខាងទៅដោះម្ខាង ៦ រយយោជន៍, ហត្ថតលបាទតលានិ បុថុលតោ តីណិ យោជនសតានិ បាតដៃ បាតជើង ទំហំ ៣០០ យោជន៍, អង្គុលិបព្វានិ បណ្ណាស យោជនានិ ថ្នាំងម្រាមដៃមួយ ៗ ប្រវែង ៥០ យោជន៍ ភមុកន្តរំ បណ្ណាស យោជនំ ចន្លោះចិញ្ចើម គឺពីចិញ្ចើមម្ខាងទៅម្ខាង ៥០ យោជន៍, មុខំ ទ្វិយោជនសតំ រង្វះមាត់ ២០០ យោជន៍, តិយោជនសតំ គម្ភីរំ ជម្រៅមាត់ ៣០០ យោជន៍, តិយោជនសតំ បរិមណ្ឌលំ ជុំវិញរង្វង់មាត់ ៣០០ យោជន៍ គីវា តិយោជនសតំ កប្រវែង ៣០០ យោជន៍ នលាដំ តិយោជនសតំ ថ្ងាសទំហំ ៣០០ យោជន៍, សីសំ នវ យោជនសតំ ក្បាលទំហំ៩០០ យោជន៍ ។ រាហូអសុរិន្ទនោះគិតថា « អញខ្ពស់ណាស់ បើនឹងទៅមើល

ព្រះសាស្ដាក៏លំបាកឱនមើល » គិតដូច្នេះហើយ ក៏មិនបានទៅមើល ។ ក្នុងថ្ងៃមួយ រាហូអសុរិន្ទបានឮកិត្តិសព្ទសរសើរអំពីព្រះដ៏មានបុណ្យម្ដងទៀតហើយក៏គិតថា អញនឹងក្រឡេកមើលព្រះដ៏មានព្រះភាគធ្វើម្ដេចឲ្យងាយស្រួលហ្ន៎ ! » គិតដូច្នោះក៏សំដៅទៅវិហារជេតពនដើម្បីនឹងក្រឡេកមើលព្រះសាស្ដា ។ ព្រះពុទ្ធអង្គទ្រង់ជ្រាបហេតុនោះក្នុងព្រះទ័យព្រះអង្គហើយក៏ទ្រង់ព្រះតម្រិះថា « តថាគតនឹងឲ្យរាហូអសុរិន្ទមើលបានងាយយ៉ាងណា, បើតថាគតឈរឲ្យមើលក៏ខ្ពស់ព្រោះតែឈរ ឬតថាគតនឹងដើរនឹងអង្គុយក៏គង់នៅខ្ពស់ ព្រោះតែតថាគតដើរនឹងអង្គុយ , ណ្ហើយចុះ តថាគតសិងឲ្យមើលវិញទំនងជាង » ព្រះអង្គទ្រង់ព្រះតម្រិះដូច្នេះហើយ ក៏មានព្រះពុទ្ធដីកាទៅនឹងព្រះអានន្ទថា អានន្ទ ចូរអ្នកយកគ្រែទៅដាក់ខាងក្រៅកុដិ តថាគតនឹងសិងសម្រាកព្រះកាយបន្តិច ។ ព្រះអានន្ទក៏ធ្វើតាមព្រះពុទ្ធដីកាហើយព្រះអង្គទ្រង់ផ្ទំផ្អៀងបែរស្ដាំដាក់ឆ្វេងលើ ផ្ទំចាំរាហូអសុរិន្ទនៅលើគ្រែនោះ ។ លំដាប់នោះ រាហូអសុរិន្ទក៏ចូលទៅដល់ តាំងងើយក្រឡេកមើលព្រះមានព្រះភាគ ដូចជាក្រឡេកមើលព្រះចន្ទនៅនាកណ្ដាលនភាល័យ ។ ព្រះអង្គមានព្រះពុទ្ធដីកាសួរថា នែរាហូអសុរិន្ទ អ្នកឯងមកមានការអ្វី ? រាហូអសុរិន្ទក្រាបទូលថា ខ្ញុំព្រះអង្គគិតថាមករកព្រះអង្គក្រែងពិបាកឱនមើល បានជាខ្ញុំព្រះអង្គមិនដែលមករកព្រះអង្គម្ដងណាសោះ ។ ព្រះអង្គត្រាស់ថា « ម្នាលរាហូអសុរិន្ទ!

បារមីទាំងឡាយមានទានជាដើម តថាគតមិនធុនមុខផ្កាប់ចុះក្រោមហើយបំពេញទេ, ទានតថាគតងើបមុខឡើងហើយទើបឲ្យ; ម្នាលរាហូអសុរិន្ទ! អ្នកចូរដឹងយ៉ាងនេះឯង ។ រាហូអសុរិន្ទក៏កើតសេចក្តីជ្រះថ្លា បានដល់នូវត្រៃសរណគមន៍ក្នុងថ្ងៃនេះរៀងរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។ ព្រះមានព្រះភាគជា អប្បមាណោ គ្មានគុណអ្វីជាខ្នាតប្រមាណបាន, ព្រះសង្ឃជា អប្បមាណោ គ្មានបុគ្គលណាជាខ្នាតប្រមាណបាន ។ ព្រះពុទ្ធ ព្រះធម៌ ព្រះសង្ឃ ទាំងបីនេះឈ្មោះថា រតនៈ ជាកែវមានតម្លៃថ្លៃបំផុត នឹងរកវត្ថុអ្វីមកប្រៀបផ្ទឹមមិនបាន ជាសរណៈជាទីពឹងទីរលឹករបស់មនុស្ស និងទេវតា យ៉ាងប្រសើរខ្ពស់បំផុត ។

សំដែងមកតាមអត្តនោមត្យាធិប្បាយប៉ុណ្ណោះ ក៏សមរម្យដល់សរណគមន៍, សប្បុរសអ្នកបានស្តាប់បានឃើញអាចដឹងសេចក្តីអស្ចារ្យក្នុងបទថា ពុទ្ធោ ធម្មោ សង្ឃោ និងបានតាំងចិត្តគំនិតឲ្យជ្រះថ្លាក្នុងគុណព្រះរតនត្រ័យកាន់យកជាទីពឹងទីរលឹករបស់ខ្លួន និងបានជាពុទ្ធបរិស័ទក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាតរៀងទៅ ឈ្មោះថាជាអ្នកមានទីពឹងផ្អែកយ៉ាងប្រសើរ ។

គុណរបស់ព្រះរតនៈ ៣ យ៉ាង

១- ព្រះពុទ្ធទ្រង់ត្រាស់ដឹងប្រពៃដោយព្រះអង្គជាមុន ហើយប្រដៅអ្នកដទៃឲ្យដឹងតាមផង ។

២- ព្រះធម៌រក្សាអ្នកប្រតិបត្តិ មិនឲ្យធ្លាក់ទៅក្នុងទីអាក្រក់,

៣- ព្រះសង្ឃ លោកអ្នកប្រតិបត្តិល្អតាមពាក្យប្រដៅរបស់ព្រះពុទ្ធ ហើយប្រដៅអ្នកដទៃឲ្យធ្វើតាមផង ។

អធិប្បាយថា

ការដឹងនូវអរិយសច្ចទាំង ៤ គឺទុក្ខសច្ច ១, សមុទយសច្ច ១, និរោធសច្ច ១, មគ្គសច្ច ១, ហៅថា ត្រាស់ដឹងប្រពៃ ព្រះអង្គមិនមានគ្រូអាចារ្យណានឹងប្រៀនប្រដៅ ទ្រង់ជ្រួតជ្រាបដោយព្រះបញ្ញាញាណរបស់ព្រះអង្គឯង ហៅថា ត្រាស់ដឹងដោយប្រពៃចំពោះព្រះអង្គឯងហើយទើបប្រដៅអ្នកដទៃឲ្យត្រាស់ដឹងតាមក្នុងសច្ចធម៌ទាំង ៤ យ៉ាងនោះ ។

ព្រះធម៌តែងរក្សាគ្រប់គ្រងអ្នកប្រតិបត្តិមិនឲ្យធ្លាក់ទៅទីអាក្រក់ សមដូចពុទ្ធភាសិតសំដែងថា: ន ទុគ្គតឹ គច្ឆតិ ធម្មចារី បុគ្គលអ្នកប្រព្រឹត្តធម៌ រមែងមិនទៅកាន់ទុគ្គតិភពឡើយ ។

ស្ថានទីអាក្រក់ក្នុងបច្ចុប្បន្ន បានដល់គុកច្រវាក់ជាដើម ភពខាងមុខបានដល់ នរក ប្រេត អសុរកាយ និងតិរច្ឆាន ។

ព្រះធម៌វិន័យដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់ត្រាស់សំដែង និងបញ្ញត្តិទុកព្រះសង្ឃលោកអ្នកប្រតិបត្តិមិនឲ្យខុសផ្លូវធម៌វិន័យនោះ ហើយប្រៀនប្រដៅអ្នកដទៃឲ្យប្រតិបត្តិតាមដូច្នោះឯង ។

អាការៈដែលព្រះពុទ្ធទ្រង់ប្រដៅទាំង ៣ យ៉ាង

១ – អភិញ្ញាយៈ ទ្រង់ប្រដៅដើម្បីឲ្យអ្នកស្តាប់ដឹងពិតឃើញពិតក្នុងធម៌ដែលគួរដឹងគួរឃើញ

២ – សនិទានៈ ទ្រង់ប្រដៅមានហេតុ កាលអ្នកស្តាប់ត្រិះរិះតាមមែនឃើញពិតបាន

៣ – សប្បាដិហារៈ ទ្រង់ប្រដៅជាអស្ចារ្យ គឺកាលអ្នកស្តាប់ប្រតិបត្តិតាមមែនសម្រេចប្រយោជន៍តាមគួរដល់សេចក្តីប្រតិបត្តិ ។

អធិប្បាយថា

ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់សំដែងបើកចំហមិនមានបិទបាំង អាស្រ័យព្រះមហាករុណាទិគុណ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងពពួកសត្វទាំងឡាយទាំងព្រះហឫទ័យប្រៀនប្រដៅសត្វមែន ៗ ដើម្បីឲ្យដឹងពិត ឃើញពិត ក្នុងធម៌ដែលគួរដឹងគួរឃើញ គឺសុចរិតជាកិច្ចគួរបំពេញ ទុច្ចរិតជាកិច្ចគួរលះបង់ ។

ព្រះអង្គទ្រង់ប្រៀនប្រដៅ មានហេតុផលល្មមគ្រប់គ្រាន់ដល់អ្នកស្តាប់ហើយ ពិចារណាត្រិះរិះតាមមែនឃើញពិត ដឹងពិតតាមធម៌ដែលខ្លួនពិចារណានោះ ៗ ។ អ្នកប្រតិបត្តិតាមធម៌ដែលព្រះអង្គទ្រង់ប្រដៅនោះមែនទទួលប្រយោជន៍ដ៏សមគួរដល់សេចក្តីប្រតិបត្តិ តាំងអំពីជាន់ទាបរហូតដល់ជាន់ខ្ពស់ជាទីបំផុត គឺបានវិមុត្តិជាអកាលិកោ ជាធម៌ឲ្យផលមិន

មានកំណត់កាលវេលា ត្រូវទទួលក្នុងវេលាដែលខ្លួនបានប្រតិបត្តិនោះ ។

ឱវាទរបស់ព្រះពុទ្ធ ៣ យ៉ាង

១– សព្វបាបស្ស អករណំ មិនឲ្យធ្វើនូវបាបទាំងពួង គឺឲ្យវៀរចាកទុច្ចរិតប្រព្រឹត្តអាក្រក់ដោយ កាយ វាចា ចិត្ត

២– កុសលស្សូបសម្បទា ឲ្យញុំាងកុសលឲ្យដល់ព្រមគឺឲ្យប្រកបសុចរិតប្រព្រឹត្តល្អដោយ កាយ វាចា ចិត្ត

៣– សចិត្តបរិយោទបនំ ឲ្យជំរះចិត្តរបស់ខ្លួនឲ្យផូរផង់ចាកគ្រឿងសៅហ្មងចិត្តមាន លោភៈ ទោសៈ មោហៈ ជាដើម ។

អធិប្បាយថា

អំពើបាបនោះបានដល់អកុសលធម៌ទាំងអស់គឺ អកុសលកម្មបថ ១០, អកុសលមូល ៣, អកុសលចិត្ត ១២, អកុសលចេតសិក ១៤, ឈ្មោះថា “ បាប ” អំពើបាបទាំងអស់នេះហើយដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធហាមមិនឲ្យធ្វើ ។

ពាក្យថា “ ញុំាងកុសលធម៌ឲ្យដល់ព្រម ” ដូច្នេះ គឺ : កុសលកម្មបថ ១០, កាមាវចរកុសល ៨, រូបាវចរកុសល៥, អរូបាវចរកុសល ៤, លោកុត្តរកុសល ៤ រហូតដល់ព្រះអរហត្ត ឈ្មោះថា “ ញុំាងកុសលធម៌ឲ្យដល់ព្រម ” ។

ពាក្យថា " ធ្វើជំរះចិត្តរបស់ខ្លួនឲ្យផូរផង់ " គឺឲ្យប្រាសចាកនីវរណធម៌ទាំង ៥ និងឧបក្កិលេសធម៌ ១៦ ឲ្យស្អាតពីខន្ធសន្តាន ឈ្មោះថា " ជម្រះចិត្តរបស់ខ្លួនឲ្យផូរផង់ " ។

ការមិនធ្វើអំពើអាក្រក់គ្រប់យ៉ាង គឺវៀរចាកទុច្ចរិតហើយប្រកបដោយសុចរិតបានដល់ការដែលបំពេញបុណ្យ , បានដល់ការធ្វើចិត្តរបស់ខ្លួនឲ្យផូរផង់ ចាកកិលេសជាគ្រឿងសៅហ្មងមាន លោភៈ ទោសៈ មោហៈ ជាដើម , ពាក្យទាំង ៣ ប្រការនេះ រួមហៅថាព្រះពុទ្ធោវាទ , ពុទ្ធោវាទនេះ ព្រះអង្គទ្រង់ប្រៀនប្រដៅវេនេយ្យសត្វ តាំងពីបឋមពោធិកាលរហូតដល់បច្ឆិមពោធិកាល បើគិតជាវស្សាបាន ៤៥ , ព្រះពុទ្ធោវាទឯទៀតៗ មានគិតច្រើនត្រឹមណាជ្រៅទូលាយពិស្តារត្រឹមណា ក៏ប្រមូលរួមប្រមូលចុះក្នុងពុទ្ធោវាទ ៣ នេះទាំងអស់ ។

មួយទៀត ឱវាទទាំង ៣ នេះ បានដល់ត្រៃសិក្ខាទាំង ៣ គឺ សីល, សមាធិ , បញ្ញា ។

ទុច្ចរិត ៣ យ៉ាង

១- កាយទុច្ចរិត ប្រព្រឹត្តអាក្រក់ដោយកាយ

២- វចីទុច្ចរិត ប្រព្រឹត្តអាក្រក់ដោយវាចា

៣- មនោទុច្ចរិត ប្រព្រឹត្តអាក្រក់ដោយចិត្ត ។

អធិប្បាយថា

កាយទុច្ចរិតគឺអំពើដែលប្រព្រឹត្តអាក្រក់ដោយកាយមាន ៣ យ៉ាងគឺ : សម្លាប់សត្វ ១ , លួចទ្រព្យគេ ១ , ប្រព្រឹត្តខុសក្នុងកាមទាំងឡាយ ១ ។

វចីទុច្ចរិត គឺអំពើដែលប្រព្រឹត្តអាក្រក់ដោយវាចា មាន ៤ យ៉ាងគឺ : និយាយកុហក ១ , និយាយញុះញង់គេ ១ , និយាយពាក្យទាក់ដោត ១ , និយាយពាក្យរោយរាយឥតប្រយោជន៍ ១ ។

មនោទុច្ចរិត គឺអំពើដែលប្រព្រឹត្តអាក្រក់ដោយចិត្តមាន ៣ យ៉ាងគឺ : លោភៈ ចង់បានរបស់គេ ១ , ព្យាបាទៈ ប្រទូស្តគេ ១ , មិច្ឆាទិដ្ឋិ ឃើញខុសចាកគន្លងធម៌ ១ ។

ទុច្ចរិតទាំង ៣ នេះជាកិច្ចមិនគួរធ្វើ គួរលះចោលចេញ ។

ម្យ៉ាងទៀត ការសម្លាប់សត្វ លួចទ្រព្យគេ រហូតដល់ព្យាបាទប្រទូស្តគេ ធម៌ទាំងនេះមិនបានអធិប្បាយឲ្យទូលំទូលាយទេ តែលោកអ្នកសិក្សាក៏អាចកាន់យកសេចក្តីអត្ថាធិប្បាយដោយពិស្តារបាន ។

ក្នុងទីនេះ សូមអធិប្បាយចំពោះតែការឃើញខុសចាកគន្លងធម៌ ឲ្យងាយចូលចិត្តដូចតទៅនេះ គតិក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាប្រកាន់ថា ធ្វើល្អបានល្អ ធ្វើអាក្រក់បានអាក្រក់ សេចក្តីល្អនិងសេចក្តីអាក្រក់ ដែលបុគ្គលបានទទួលរាប់រងសុទ្ធតែជាផលនៃកម្មល្អនិងកម្មអាក្រក់ ដែលខ្លួនបានធ្វើទុកពីខាងដើមទាំងអស់ ។

ម្យ៉ាងវិញទៀត បុគ្គលធ្វើសេចក្ដីល្អ សូម្បីមិនទាន់បានទទួលផលល្អ ជាគ្រឿងប្រគល់ឲ្យ រមែងបានទទួលសេចក្ដីរីករាយចិត្តរបស់ខ្លួនឯងមិនខាន បុគ្គលដែលធ្វើអំពើអាក្រក់ រមែងបានទទួលសេចក្ដីសៅហ្មងចិត្ត និងទុក្ខទោសមានប្រការផ្សេង ៗ ត្រង់ការដែលពោលថា ឃើញខុសចាកគន្លងធម៌នោះ គឺឃើញថា ធ្វើការណានីមួយ ដែលចាត់ថាល្អ បើមិនមានមនុស្សដឹង មិនមានមនុស្សសរសើរ មិនមានមនុស្សឲ្យរង្វាន់ ក៏ទទេទាំងអស់ កាលណាមានមនុស្សដឹង មានមនុស្សសរសើរ និងមានមនុស្សឲ្យរង្វាន់ ទើបឲ្យគុណក្នុងកាលនោះ , ដែលចាត់ថាអាក្រក់នោះ បើមិនមានមនុស្សដឹង មិនមានមនុស្សចាប់បាន មិនមានមនុស្សដាក់ទោសក៏ទទេទាំងអស់ដូចគ្នា កាលណាមានមនុស្សដឹង មានមនុស្សចាប់ មានមនុស្សដាក់ទោស ទើបឲ្យទោសទុក្ខក្នុងកាលនោះ ។

សុចរិត ៣ យ៉ាង

១- កាយសុចរិត ប្រព្រឹត្តល្អដោយកាយ

២- វចីសុចរិត ប្រព្រឹត្តល្អដោយវាចា

៣- មនោសុចរិត ប្រព្រឹត្តល្អដោយចិត្ត

អធិប្បាយថា

កាយសុចរិត គឺអំពើដែលប្រព្រឹត្តល្អដោយកាយមាន ៣ យ៉ាង គឺ:

វៀរចាកសម្លាប់សត្វ ១, វៀរចាកលួចទ្រព្យគេ ១, វៀរចាកប្រព្រឹត្តខុសក្នុងកាមទាំងឡាយ ១ ។

វចីសុចរិត គឺអំពើដែលប្រព្រឹត្តល្អដោយវាចាមាន ៤ យ៉ាង គឺ: វៀរចាកនិយាយពាក្យកុហក ១, វៀរចាកនិយាយពាក្យញុះញង់គេ ១, វៀរចាកនិយាយពាក្យចាក់ដោតគេ ១, វៀរចាកនិយាយពាក្យរោយរាយឥតប្រយោជន៍ ។

មនោសុចរិត គឺអំពើដែលប្រព្រឹត្តល្អដោយចិត្តមាន ៣ យ៉ាង គឺ: មិនលោភចង់បានរបស់គេ ១, មិនព្យាបាទប្រទូស្ដគេ ១, ឃើញត្រូវតាមគន្លងធម៌ ១ ។

សុចរិតទាំង ៣ នេះ ជាកិច្ចគួរធ្វើ គួរប្រព្រឹត្ត ។

អកុសលមូល ៣ យ៉ាង

១ – លោភៈ ចង់បានមិនចេះស្កប់

២ – ទោសៈ គិតប្រទូស្ដគេ

៣ – មោហៈ វង្វេងមិនដឹងការណ៍ពិត ។

កាលបើកុសលមូល ៣ នេះ ណាមួយមានហើយ អកុសលដទៃដែលមិនទាន់កើតរមែងកើតឡើង ដែលកើតឡើងហើយក៏ចំរើនច្រើនឡើង, ហេតុនេះគួរលះឲ្យអស់ចេញ ។

អធិប្បាយថា

លោភៈ ប្រែថា ចិត្តជាប់ជំពាក់ក្នុងអារម្មណ៍មានរូបារម្មណ៍ជាដើម, ចែកជា ៨ យ៉ាង គឺចិត្តប្រកបដោយសោមនស្ស ៤, ឧបេក្ខា ៤, ចិត្តដែលប្រកបដោយសោមនស្ស ៤ នោះ គឺចិត្តទី ១ និងទី ២ ប្រកបដោយទិដ្ឋិទាំងពីរគឺ សស្សតទិដ្ឋិនិងឧច្ឆេទទិដ្ឋិ សស្សតទិដ្ឋិ យល់ឃើញថាសត្វកើតឡើងទៀង អ្នកណាធ្លាប់កើតជាជាតិអ្វីដល់ទៅកើតជាតិមុខនៅដដែល, ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ យល់ឃើញថាសត្វស្លាប់ហើយសូន្យលែងទៅកើតទៀត, បើបុគ្គលណាប្រកបដោយទិដ្ឋិទាំងពីរនេះណាមួយ ហើយតែងធ្វើអំពើបាបឥតកោតញញើតក្លៀវក្លាអង់អាចរីកកាយ ព្រោះតែអំពើបាបទាំងនោះមិនឲ្យផល, ចិត្តទី ១ កើតឡើងក្លៀវក្លាដោយទំនើងខ្លួនឯង, ចិត្តទី ២ កើតឡើងដោយគេដឹកនាំ ឬបានស្តាប់អំពីសំណាក់បុគ្គលដទៃ, ចិត្តទី ៣ និងទី ៤ កើតឡើង ប្រកបដោយលោភៈដែរ តែប្រាសចាកទិដ្ឋិ ក៏តែងតែធ្វើអំពើបាបដែរ, ចិត្តទី ៣ កើតឡើងដោយទំនើងខ្លួនឯងឥតមានគេដឹកនាំ: ចិត្តទី ៤ កើតឡើងដោយគេដឹកនាំឬ បានស្តាប់អំពីបុគ្គលដទៃ, ឧបេក្ខាចែកជា ៤ ចិត្តទី ៥ និងទី ៦ ប្រកបដោយទិដ្ឋិដូចចិត្តទី ១ និងទី ២ ចិត្តទី ៧ និងទី ៨ ដូចចិត្តទី ៣ និងទី ៤, ឧបេក្ខានិងសោមនស្ស ទាំងពីរនេះប្លែកគ្នាតែមួយធ្វើអំពើបាបដោយក្លៀវក្លារីកកាយ ឧបេក្ខាធ្វើដោយកណ្តាល ៗ មិនសូវក្លៀវក្លា ។

លោភៈនេះជាប់ជំពាក់ក្នុងអារម្មណ៍ ដូចជាស្វាជាប់ជ័រ មានសេចក្តីដំណាលថា: សត្វស្វាទៅស៊ីដំណាំអ្នកស្រុក ម្ចាស់គេយកជ័រទៅដាក់, សត្វស្វានោះជាសត្វឃើញជ័រស្មានជាវត្ថុដែលខ្លួនត្រូវការ ក៏លូកជើងស្តាំជាប់យកជើងឆ្វេងទៅដោះក៏ជាប់ទៀត, យកដៃទាំងពីរលូកដោះ ក៏ជាប់ទៀត, យកមាត់ទៅកកេរក៏ជាប់ទៀត, លុះម្ចាស់គេមកឃើញស្វាជាប់ក៏វាយសម្លាប់ទៅ មានឧបមាយ៉ាងណា, ចិត្តដែលជាប់ជំពាក់ក្នុងអារម្មណ៍ ក៏មានឧបមេយ្យដូច្នោះដែរ, សេចក្តីលោភនេះ បើបុគ្គលណាជាប់ជំពាក់ហើយ តែងឲ្យអន្តរាយវិនាសដល់ខ្លួនប្រាណថែមទៀត សមដូចពុទ្ធភាសិតថា លោភោ ធម្មានំ បរិបន្ថោ សេចក្តីលោភកើតឡើង ធ្វើឲ្យអន្តរាយដល់កុសលធម៌ទាំងឡាយ ឬឲ្យវិនាសដល់ខ្លួន មានរឿងដំណាលថា: មានព្រានប្រមាញ់ម្នាក់ មានចិត្តលោភ, សម័យថ្ងៃមួយនោះទៅបង់សំណាញ់នៅស៊ឹងទន្លេ ក៏បង់ទៅជាប់គល់ឈើ ក៏នឹកស្មានថាជាប់ត្រីយ៉ាងធំ ព្រាននោះគិតថា បើអញបានត្រីនេះទៅហើយ មុខជាអ្នកផ្ទះជិតខាងនឹងសុំអញមិនខាននាំឲ្យខាត លុះគិតដូច្នេះហើយ ក៏ប្រើកូនដែលទៅជាមួយនឹងខ្លួនឲ្យទៅប្រាប់ម្តាយ ឲ្យដើរឈ្លោះអ្នកជិតខាងឲ្យអស់, កូនក៏ទៅប្រាប់ម្តាយថា: ឪពុកឲ្យអ្នកម្តាយដើរឈ្លោះគេឲ្យអស់ទៅ ព្រោះគាត់បង់បានត្រីធំណាស់ ម្តាយនោះស្តាប់ហើយក៏គិតថា អាត្មាអញរកឧបាយកលដូចម្តេចហ្ន៎ ! បើដូច្នេះ មានតែអញយកសំពត់

កញ្ចាស់មករុំស្នៀកវ័ណ្ឌ ហើយបីកូនផ្ដៃដើរកាត់ភូមិ អ្នកស្រុកឃើញក៏អស់សំណើចគ្រប់គ្នា, នាងនោះក៏ដេបញ្ចោរពារទៅលើមាខ្លះមីងខ្លះ អ្នកដទៃខ្លះ កូននោះក៏ត្រឡប់ទៅប្រាប់ឪពុកវិញ ថាម្ដាយបានដើរឈ្លោះគេអស់ហើយ, ព្រាននោះក៏ឲ្យកូនទាញសំណាញ់ គាត់ក៏មុជទៅក្នុងទឹកដើម្បីចាប់ត្រីដែលជាប់សំណាញ់នោះ, លុះមុជទៅ ក៏ស្រាប់តែជល់នឹងគល់ឈើបែកភ្នែកខ្វាក់ទាំងពីរទៅ, សំពត់ដែលនៅលើមាត់ច្រាំងនោះស្រាប់តែខ្យល់កំបុតត្បូងកួចឡើងទៅបាត់, ចំណែកភរិយាដែលទំដើរឈ្លោះប្រកែកចំទៅលើមាមីងនោះ គេប្ដឹងផ្ដល់ខូចខាតបង់ទ្រព្យសម្បត្តិអស់ ទ្រព្យនៅភិលក៏វិនាស ឯផ្ទះក៏វិនាស, នេះព្រោះតែសេចក្ដីលោភ។

ទោសប្រទូសរាយនោះ មិនថាអ្នកណា ៗ ទេ ឲ្យតែទាស់ចិត្ត ក៏ចេះតែប្រទូស្តទាំងអស់ ដូចជាភ្លើងឆេះព្រៃ ឆេះទីងងអស់ហើយ ក៏រាលដាលទៅឆេះព្រៃដទៃទៀត យ៉ាងណា, ទោសៈ បើកើតឡើងក្នុងខន្ធសន្តានបុគ្គលណាហើយ បុគ្គលនោះរមែងប្រទូស្តកូនប្រពន្ធរបស់ខ្លួនអស់ហើយ ក៏ប្រទូស្តអ្នកដទៃទៀត ទោសប្រទូស្តរាយនេះ បើស្លាប់ពីនេះទៅរមែងទៅកើតក្នុងនរក សេសសល់ផលកម្មមកកើតជាប្រេត ដូចអជគរប្រេត, មានរឿងដំណាលថា:

កស្សបពុទ្ធកាលេ កិរ សុមនសេដ្ឋី នាម សុវណ្ណិដ្ឋិកាហិ ភូមិយំ បត្ថរិត្វា វីសតិ ឧសភដ្ឋានេ តត្តកេនេវ ធនេន វិហារំ ការេត្វា តាវតកេនេវ វិហារមហំ ការេសិ ។ បេ ។ ចោរោ តំ កម្មំ កត្វា អាយុបរិយោសានេ អវីចិម្ហិ និព្វត្តោ ទីឃរត្តំ បចិត្វា វិបាកាវសេសេន តទានិ គិជ្ឈកូដបព្វតេ អជគរបេតោ ហុត្វា បច្ចតីតិ ។

បានឮមកថា : ក្នុងពុទ្ធកាលនៃព្រះកស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធ មានសេដ្ឋីម្នាក់ឈ្មោះសុមនៈ បានក្រាលឥដ្ឋមាសលើផែនដីក្នុងទីទំហំ ២០ ឧសភ ហើយឲ្យជាងសាងវិហារដោយទ្រព្យប៉ុណ្ណោះ លុះធ្វើរួចហើយ ក៏ធ្វើបុណ្យឆ្លងវិហារដោយទ្រព្យប៉ុណ្ណោះទៀត ។ ថ្ងៃមួយ សេដ្ឋីនោះទៅកាន់សំណាក់ព្រះសាស្ដាពីព្រលឹម, បានឃើញចោរប្រឡាក់ភក់ជើង ដេកទទូរក្បាលនៅលើសាលាទៀបទ្វារនគរ ក៏និយាយថា បុរសនេះប្រឡាក់ភក់ជើង ប្រហែលជាមនុស្សដើរយប់ហើយទើបមកដេកទេដឹង ? ចោរបើកមុខមើលឃើញសេដ្ឋីហើយក៏ចងគំនុំថា « គង់តែនឹងដឹងគ្នាទេ » ហើយក៏ព្យាយាមដុតស្រែសេដ្ឋីនោះអស់៧ ដង , កាត់ជើងគោក្នុងក្រោលអស់៧ដង, ដុតផ្ទះអស់ ៧ ដង, ប៉ុណ្ណោះហើយក៏នៅតែមិនទាន់បាត់ខឹង, ទើបវាអែបធ្វើជាមិត្តសំឡាញ់នឹងចូឡុបដ្ឋាក (កូនក្មួយ) របស់សេដ្ឋីនោះម្នាក់ ហើយសួរថា សេដ្ឋីស្រឡាញ់អ្វីជាងគេ បុរសនោះប្រាប់ថា គាត់គ្មានអ្វីជាទីស្រឡាញ់ជាងគន្ធកុដិទេ ។ ទើបវាគិតថា «អញនិងដុតគន្ធកុដិ ទើប

រម្ងាប់សេចក្តីក្រោធបាន„ កាលបើព្រះសាស្តាទ្រង់ចូលទៅបិណ្ឌបាត បាត់ វាក៏វាយបំបែកពាងសម្រាប់ដាក់ទឹកឆាន់ទឹកប្រើប្រាស់ហើយដុតគន្ធកុដិទៀត ។ សេដ្ឋីឮថា ភ្លើងឆេះគន្ធកុដិក៏មកមើល, ហើយគ្មានទោមនស្សសូម្បីប៉ុនរោមទ្រាយឡើយ, បែរជាទះដៃទៅវិញ, ដោយគិតថា “ អញមុខជានឹងបានចំណាយទ្រព្យប៉ុណ្ណេះធ្វើគន្ធកុដិ ថ្វាយព្រះសាស្តាម្តងទៀត„ ហើយក៏ចាត់ចែងធ្វើជាថ្មីឡើង ។ ឯចោរ បានឃើញដូច្នោះហើយ ក៏គិតថា “ បើអញមិនសម្លាប់សេដ្ឋីនេះ, មិនបាត់អៀនខ្មាស់ទេ” ទើបសៀតកាំបិតស្នៀតក្នុងសំពត់ដើរទៅក្នុងវត្តអស់ ៧ ថ្ងៃ, តែមិនបានឱកាសនឹងសម្លាប់សោះ ។ ចំណែកខាងមហាសេដ្ឋីថ្វាយទានដល់ភិក្ខុសង្ឃមានព្រះពុទ្ធជាប្រធានអស់ ៧ ថ្ងៃហើយថ្វាយបង្គំព្រះសាស្តា ក្រាបទូលថា បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចំរើន, ពីថ្ងៃមុនមានបុរសម្នាក់ដុតស្រែខ្ញុំព្រះអង្គអស់ ៧ ដង, កាត់ជើងគោក្នុងក្រោលអស់ ៧ ដង, ដុតផ្ទះអស់ ៧ ដង ឥឡូវនេះគន្ធកុដិប្រហែលជាបុរសនោះដុតដែរដឹង ? បើដូច្នោះ, ខ្ញុំព្រះអង្គសូមឲ្យចំណែកបុណ្យជាដំបូងក្នុងទាននេះដល់បុរសនោះ ។ ចោរឮដូច្នោះហើយ ក៏គិតថា „ឃើអើ! កម្មដែលអញធ្វើហើយធ្ងន់ណាស់តើ! សេដ្ឋីគ្មានសេចក្តីក្រោធនឹងអញសោះ, បែរជាឲ្យចំណែកបុណ្យមកអញវិញ ដូច្នេះគួរតែអញអង្វរគាត់ឲ្យគាត់អត់ទោសឲ្យចុះ បើអញមិនឲ្យបុរសបែបនេះអត់ទោសឲ្យទេ, មុខជាអាជ្ញាទេពតានឹងធ្លាក់លើក្បាលអញមិន

ខាន” ហើយក៏ចូលទៅក្រាបក្នុងទីជិតជើងសេដ្ឋី និយាយប្រាប់រឿងរ៉ាវសព្វគ្រប់ប្រការហើយសូមឲ្យសេដ្ឋីអត់ទោសឲ្យ ។ សេដ្ឋីក៏នឹករឃើញពាក្យដែលខ្លួននិយាយពីកាលដែលឃើញចោរនោះដេកលើសាលា ហើយក៏ឲ្យចោរនោះអត់ទោសឲ្យដោយពាក្យថា អើអ្នក! ខ្ញុំបាននិយាយដូច្នេះ ៗ, នោះចូរអ្នកអត់ទោសឲ្យខ្ញុំផងចុះ, ចូរអ្នកក្រោកឡើង, ខ្ញុំអត់ទោសឲ្យអ្នកវិញហើយ, ចូរអ្នកទៅចុះ ចោរនិយាយថា លោកម្ចាស់បើអត់ទោសដល់ខ្ញុំ ហើយសូមលោកធ្វើខ្ញុំព្រមទាំងកូននិងប្រពន្ធឲ្យជាខ្ញុំកំដរនៅក្នុងផ្ទះលោកផង ។ សេដ្ឋីថា នែអ្នក, ខ្ញុំគ្រាន់តែថាប៉ុណ្ណេះ អ្នកឯងហ៊ានធ្វើយ៉ាងនេះទៅហើយ, ចំណង់បើអ្នកទៅនៅជាមួយនឹងខ្ញុំ ៗ ស្តីថាដូចម្តេចបាន, ខ្ញុំមិនឲ្យអ្នកឯងនៅទេ, ខ្ញុំគ្រាន់តែអត់ទោសឲ្យអ្នកឯងប៉ុណ្ណោះ ចូរអ្នកឯងទៅចុះ ។

ចោរបានធ្វើកម្មប៉ុណ្ណោះ លុះអស់អាយុ ក៏ទៅកើតក្នុងនរកអវិចី ឆេះនៅក្នុងនរកនោះអស់កាលជាយូរអង្វែង ដោយសេសសល់ផលកម្មនោះ ក៏បានមកកើតជាអជគរប្រេត ឆេះនៅលើភ្នំគិជ្ឈកូដឥឡូវនេះផង „

មោហៈ វង្វេងភាន់ច្រឡំដូចជាសត្វមមាចឃើញពន្លឺភ្លើង ក៏នឹកស្មានថាជារបស់ល្អ ក៏ហើរចូលទៅក្នុងភ្លើងនោះ, ភ្លើងក៏ឆេះស្លាប់អស់ទៅ យ៉ាងណា, បុគ្គលដែលប្រកបដោយមោហៈ ក៏យ៉ាងនោះដែរ ។

ការសម្លាប់សត្វ លួចទ្រព្យគេជាដើម ក៏សុទ្ធតែមានវិបាក:

ទោសៈ មោហៈ ជាមូល ។

អកុសលមូលទាំង ៣ ប្រការនេះ ជាឫសគល់ ជាហេតុ ជាទីតាំងនៃការធ្វើសេចក្ដីអាក្រក់ដទៃ ៗ ឧទាហរណ៍ ដូចជាមនុស្សមានសេចក្ដីលោភចង់បានមិនរើសវេលា មិនកំណត់ចំនួន មិនពិចារណាឲ្យឃើញថាគួរ ឬមិនគួរ កាលសេចក្ដីចង់បានចាស់ក្លា រមែងបិទបាំងមិនឲ្យឃើញបាប បុណ្យ គុណ ទោស អាក្រក់ ល្អ ស ខ្មៅ ប្រយោជន៍ និងមិនមែនប្រយោជន៍ឡើយ ។ កាលបើសេចក្ដីចង់បានមិនសមតាមវត្ថុបំណងរបស់ខ្លួន អាស្រ័យដោយមានឧបសគ្គឧបទ្រវន្តរាយទាំងឡាយមកស្ទាក់រាំងរាដំណើររមែងឲ្យកើតទោសៈគិតប្រទូស្តគេ ប្រាសចាកមេត្តាករុណាដល់សត្វទាំងឡាយ ។ ឯមោហៈ សេចក្ដីវង្វេង, សេចក្ដីល្ងង់ខ្លៅ, សេចក្ដីចូលចិត្តខុស, គិតមិនទាន់ ដឹងមិនដល់ហេតុការណ៍ទាំងប៉ុន្មាននេះជាលក្ខណៈរបស់មោហៈ ៗ រមែងគ្របដណ្ដប់ឃុំឃាំងទូទៅដល់លោភៈនិងទោសៈ ព្រោះសេចក្ដីមិនដឹងដល់ការណ៍ ទើបបណ្ដាលឲ្យកើតលោភនិងគិតប្រទូស្តដល់អ្នកដទៃ ។

ធម៌ទាំង ៣ ប្រការនេះ ជាឫសគល់អកុសលដូចបានពណ៌នាមកដោយសេចក្ដីសង្ខេបនេះ ។

កាលបើបុគ្គលឃើញទោសទាំងអម្បាលនេះហើយ គប្បីកំចាត់បង់នូវលោភៈដោយការឲ្យទាន កំចាត់ទោសៈដោយការរក្សាសីល, កំចាត់

មោហៈដោយការចំរើនភាវនា ។

កុសលមូល ៣ យ៉ាង

១- អលោភៈ មិនចង់បាន,

២- អទោសៈ មិនគិតប្រទូស្ត,

៣- អមោហៈ មិនវង្វេង ។

កាលបើកុសលមូល ៣ នេះ ណាមួយមានហើយ កុសលដទៃដែលមិនទាន់កើតរមែងកើតឡើង ដែលកើតឡើងហើយក៏ចំរើនច្រើនឡើង, ហេតុនេះគួរធ្វើឲ្យកើតមានក្នុងសន្ដាន ។

អធិប្បាយថា

មនុស្សដែលមានចិត្តទូលំទូលាយ រមែងចែករបស់ខ្លួនឲ្យដល់អ្នកដទៃតាមសមគួរ ឬក៏ជាអ្នកមានសន្ដោស ត្រេកអរចំពោះបច្ច័យតាមមានតាមបាន ឈ្មោះថាជាអ្នកមិនមានសេចក្ដីលោភ ។ អ្នកដែលមានមេត្តាចិត្តគិតអាណិតអាសូរមិនបៀតបៀនអ្នកដទៃ ឲ្យបានសេចក្ដីក្ដៅក្រហាយ ឈ្មោះថាជាអ្នកមិនមានទោសៈ ។ ភាពជាអ្នកមិនវង្វេងភ្លាំងភ្លេចស្មារតីដឹងហេតុការណ៍អ្វីទាន់តាមធម្មតា រហូតដល់ដឹងធម៌ជាន់ខ្ពស់ គឺអរិយសច្ច ៤ ប្រការ ឈ្មោះថាជាអ្នកមិនវង្វេងដែលពោលមកនេះ ជាបុគ្គលាធិដ្ឋាន ។

ចំណែកធម្មាធិដ្ឋាន គប្បីជ្រាបដោយសំដែងលើកធម៌ឡើងជាទីតាំង

បរិយាយរបស់លក្ខណៈធម៌ ដូចជាសេចក្តីមិនលោភមានលក្ខណៈត្រេកអរចំពោះវត្ថុជារបស់ខ្លួនដូច្នេះជាដើម ។

គុណគឺសេចក្តីល្អដទៃៗ ដែលនឹងកើតឡើងក៏អាស្រ័យដោយធម៌ទាំង ៣ ប្រការនេះជាឫសគល់ជាដើមចម, ហេតុនេះគួរណាស់តែអ្នកប្រតិបត្តិធម៌ គប្បីអប់រំឲ្យកើតមានឡើងក្នុងខន្ធសន្តានកុំខាន ។

សប្បុរិសប្បញ្ញត្តិ « បញ្ញត្តិរបស់សប្បុរស » ៣ យ៉ាង

១ - ទានៈ ឲ្យវត្ថុរបស់ខ្លួនដើម្បីជាប្រយោជន៍ដល់អ្នកដទៃ

២- បព្វជ្ជា កាន់ភេទបួសដើម្បីជាឧបាយវៀរចាកធម៌សំរាប់គ្រហស្ថ

៣- មាតាបិតុប្បដ្ឋាន ប្រតិបត្តិមាតាបិតាតាមគន្លងធម៌ ។

អធិប្បាយថា

សប្បុរសល្អ គឺមនុស្សមានសន្តានចិត្តស្ងប់រម្ងាប់ចាកបាបជាអកុសល ពិចារណាឃើញធម៌ ៣ ប្រការនេះ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងផ្លូវដែលត្រូវ, គួរសាធុជនប្រកបឲ្យកើតមានឡើង, ដើម្បីសេចក្តីសុខ សេចក្តីចំរើនដល់ខ្លួនក្នុងលោកនេះនិងលោកខាងមុខ ទើបព្រះអង្គទ្រង់បញ្ញត្តិទុក, មួយទៀតទុកជាកាចងមេត្រីចិត្ត, ជាសង្គហវត្ថុជាគ្រឿងទាញទឹកចិត្តវាងគ្នានិងគ្នា, ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងផ្លូវមេត្តា ករុណា អនុគ្រោះ ដល់គ្នានិងគ្នា ។ ទានៈដែលលោកអ្នកមានសន្តានចិត្តដ៏ល្អ អាចចែករំលែកដល់

បុគ្គលដែលមានសន្តានចិត្តដ៏ល្អនោះ, អ្នកសិក្សាគប្បីមើលក្នុងទានមយៈនៃបុញ្ញកិរិយាវត្ថុឯណោះ ទើបមានសេចក្តីអធិប្បាយទូលំទូលាយជាងនេះ ។

ម្យ៉ាងទៀត ជាឧបាយវៀរចាកអាឃាតព្យាបាទបៀតបៀនគ្នាព្រោះអ្នកដែលកាន់ភេទបួស ត្រូវតាមធម្មវិន័យជាគ្រឿងប្រព្រឹត្ត ។

ម្យ៉ាងវិញទៀត ប្រតិបត្តិមាតាបិតារបស់ខ្លួនឲ្យជាសុខ គុណបែបនេះ បុគ្គលណាបំពេញឲ្យមានជានិច្ចតាមឋានៈរបស់ខ្លួន បុគ្គលនោះឈ្មោះថា ជាអ្នកកតញ្ញូកតវេទី ជាមនុស្សល្អក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា, ព្រោះមានភាសិតសំដែងថា និមិត្តិ សាធុរូបានំ កតញ្ញូ កតវេទិតា ភាពជាមនុស្ស កតញ្ញូកតវេទី ជាគ្រឿងសំគាល់របស់មនុស្សល្អ» ។

អាបណ្ណកប្បដិបទា ៣ យ៉ាង

១ - ឥន្ទ្រិយសំវរៈ សង្រួមឥន្ទ្រិយ ៦ គឺ ភ្នែក ត្រចៀក ច្រមុះ, អណ្តាត, កាយ, ចិត្ត, មិនឲ្យមានសោមនស្សទោមនស្សក្នុងវេលាដែលឃើញរូប, ឮសំឡេង, ធុំក្លិន, ស្រូបរស, កាយពាល់ត្រូវ, ដឹងធម្មារម្មណ៍ដោយចិត្ត

២ - ភោជនេ មត្តញ្ញុតា ស្គាល់ប្រមាណក្នុងការបរិភោគអាហារតែល្មមសមគួរ មិនច្រើនមិនតិច

៣ - ជាគរិយានុយោគៈ ប្រកបសេចក្តីព្យាយាមដើម្បីដំរះ

ចិត្តឲ្យបរិសុទ្ធហ្មត់ចត់ មិនឃើញដល់ការដេកច្រើន ។

អធិប្បាយថា

ធម៌ទាំងបីប្រការនេះ មានឈ្មោះថាការបដិបត្តិមិនខុស អាចនាំអ្នកប្រតិបត្តិសម្រេចផល គឺសេចក្ដីសុខនិងប្រយោជន៍ដទៃ ៗ ត្រូវតាមការគួរ យ៉ាងដូចជាបុគ្គលសង្រួមឥន្ទ្រិយទាំង ៦ មិនឲ្យកើតសោមនស្ស ទោមនស្សចំពោះអារម្មណ៍នោះ ៗ រមែងឲ្យកើតសេចក្ដីសុខមិនសោកសៅតូចចិត្តក្នុងកាលជួបប្រទះអារម្មណ៍ ដែលមិនជាទីពេញចិត្ត ឬអារម្មណ៍ដែលជាទីពេញចិត្តហើយវិបត្តិទៅ, ដោយអាការណានីមួយ ។

ការដឹងប្រមាណក្នុងអាហារ ក៏រាប់ថាជាគុណប្រយោជន៍យ៉ាងសំខាន់ព្រោះអ្នកប្រតិបត្តិធម៌ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ឬក៏ប្រកបការងារក្នុងផ្លូវលោកក៏ដោយ, ការដឹងប្រមាណក្នុងអាហារទើបប្រកបការងារនោះៗទៅបានពេញទី, ព្រោះថាបើបរិភោគហួសប្រមាណ ក៏នឹងធ្វើឲ្យតប់ប្រមល់ចង្អៀតចង្អល់ខ្សិលច្រអូស, បើបរិភោគតិចពេក ក៏ធ្វើឲ្យល្វើងល្វើយស្រេកឃ្លាន ចិត្តក៏រវើរវាយ , ការដឹងប្រមាណក្នុងអាហារល្មមល្អ ទើបមានប្រយោជន៍ដូចបានពោលមកហើយ ។

អ្នកដែលបំពេញសេចក្ដីព្យាយាមមិនគួរដេកច្រើនទេ ព្រោះការដេកច្រើនជាសត្រូវដល់សេចក្ដីព្យាយាម , លោកពោលថា គួរឲ្យមានសតិភ្ញាក់រឭកជានិច្ច, ដូចសេះដែលនាយសារថីវាយដោយរំពាត់ដូច្នោះ កាល

បើមិនឃើញដល់ការដេកច្រើនហើយ ក៏តាំងចិត្តប្រកបសេចក្ដីព្យាយាមអាចជំរះចិត្តឲ្យផូផង់ចាកកិលេសជាគ្រឿងសៅហ្មង តាមសេចក្ដីប្រាថ្នារបស់ខ្លួនបាន ។

បុញ្ញកិរិយាវត្ថុ ៣ យ៉ាង

« វត្ថុជាទីតាំងនៃការបំពេញបុណ្យ »

១ - ទានមយៈ បុណ្យសម្រេចដោយការបរិច្ចាគទាន

២ - សីលមយៈ បុណ្យសម្រេចដោយការរក្សាសីល

៣ - ភាវនាមយៈ បុណ្យសម្រេចដោយការចំរើន ។

អធិប្បាយថា

ទានៈប្រែថា " វត្ថុដែលគេគប្បីឲ្យ " មាន ២ យ៉ាងគឺ: អាមិសទាន ១, ធម្មទាន ១, អាមិសទាន បានដល់ចេតនាជាគ្រឿងលះបង់នូវអាមិសវត្ថុ គឺបច្ច័យទាំង ៤: ចីវរបច្ច័យ ១, បិណ្ឌបាតបច្ច័យ ១, សេនាសនបច្ច័យ១, គិលានភេសជ្ជបច្ច័យ ១ បុគ្គលដែលប្រកបដោយសទ្ធា បានធ្វើទានដោយបច្ច័យទាំង ៤ នោះរមែងបាននូវអានិសង្ស ផ្សេងៗ និងប្រយោជន៍-សេចក្ដីសុខជាច្រើនដូចមាននិទានដំណាលថា:

អតីតេ ពារាណសិវាសី ឯកោ កុដុម្ពិកោ កាលកន្លងទៅហើយមានកុដុម្ពិកម្នាក់ នៅក្នុងនគរពារាណសី, មានកាលមួយថ្ងៃបាន

ត្រាច់ដើរទៅក្នុងព្រៃ បានជួបនឹងព្រះបច្ចេកពុទ្ធមួយអង្គកំពុងដើរចារិក នៅខ្វះសំពត់មិនទាន់គ្រប់គ្រាន់ត្រង់អនុវាតបណ្តោយ ។ ឯកុដុម្ពិកនោះក៏មានចិត្តជ្រះថ្លាហើយ យកសំពត់សម្រាប់បង់ករបស់ខ្លួនប្រគេនទៅព្រះបច្ចេកពុទ្ធ ដោយអានុភាពនៃបុញ្ញកម្មនោះ បុរសនោះអស់អាយុសង្ខារទៅ បានទៅកើតក្នុងឋានតាវត្តិង្ស ទេវលោកបានសោយទិព្វសម្បត្តិជាយូរអង្វែង លុះច្យុតអំពីទេវលោកនោះមក ក៏បានមកកើតក្នុងត្រកូលអាមាត្យនៅក្នុងទីចម្ងាយ១ យោជន៍អំពីនគរពារាណសី, បុរសនោះលុះមានវ័យវឌ្ឍនាការចំរើនធំឡើង មានកាលមួយថ្ងៃ ជាថ្ងៃលេងនក្ខត្តឫក្ស បុរសនោះនិយាយនឹងមាតារបស់ខ្លួនថា បពិត្រលោកម្តាយ ចូរឲ្យសំពត់មួយមកខ្ញុំៗនឹងទៅលេងនក្ខត្តឫក្សនិងគេ មាតានោះក៏ឲ្យសំពត់ស្អាតមួយទៅ បុរសនោះនិយាយថា សំពត់នេះមានសាច់គ្រោតគ្រាតណាស់ខ្ញុំមិនយកទេ ។ មាតាក៏ឲ្យសំពត់ដទៃទៀត បុរសនោះក៏មិនព្រមយកសំពត់នោះទៀត ។ មាតានិយាយថា ក្នុងផ្ទះយើងមិនមានសំពត់ឯណាល្អជាងសំពត់នេះទៀតទេ ។ បុរសនោះនិយាយថា បើដូច្នេះ ខ្ញុំទៅស្វែងរកសំពត់គួរជាទីគាប់ចិត្តឲ្យបាន ។ មាតានិយាយថា ម្នាលកូន! ម្តាយមិនស្អប់កូនទេ សព្វថ្ងៃនេះម្តាយមានចិត្តចង់ឲ្យកូនឯងសោយរាជ្យក្នុងនគរពារាណសីនេះផង ។ បុរសនោះក៏ថ្វាយបង្គំមាតាដើរចេញទៅ ហេតុតែមានកុសលរាសីអំពីបុព្វជាតិក៏ត្រូវមានកំណាប់បុណ្យមកដាស់តឿន បុរសនោះដើរចូលទៅកាន់នគរ

ពារាណសី ហើយទៅដេកទទូរលើផែនថ្មមង្គលសិលាក្នុងសួនឧទ្យាន ។ កាលនោះ ថ្ងៃដែលព្រះរាជាក្នុងនគរពារាណសី ទ្រង់សោយព្រះទិវង្គតទៅបាន ៧ ថ្ងៃហើយ ។ ពួកជនមានអាមាត្យជាដើម នាំគ្នាធ្វើសរីរកិច្ចដល់ព្រះរាជារួចស្រេច ក៏ប្រឹក្សាគ្នាថា ឥឡូវនេះព្រះរាជាមានតែព្រះរាជធីតា ១, ឯព្រះរាជបុត្រមិនមានឡើយ, ធម្មតាស្រុកនគរបើឥតមានស្តេចនឹងមិនបានឋិតថេរនៅឡើយ គឺថានឹងវិនាសទៅប្រាកដ, ហើយក៏រៀបចំបុស្សរថ ទឹមសេះសិន្ធព៤ មានសម្បុរដូចជាផ្កាកុមុទ ហើយយករាជ្យកកុដភណ្ឌ (១) ទាំង ៥ ប្រការដំកល់លើរថ ហើយក៏លែងបុស្សរថទៅ ។ ចំណែកបុស្សរថក៏ចេញទៅតាមទ្វារខាងកើត ចូលទៅកាន់សួនឧទ្យាន ហើយប្រទក្សិណកុមារដែលដេកក្នុងទីនោះ ហើយឈប់នៅស្ងៀមបម្រុងប្រុងប្រៀបនឹងឲ្យកុមារឡើងជិះ ។

ចំណែកបុរោហិត ក៏បើកជាយសំពត់ដណ្តប់ឡើង ហើយមើលមើលផ្ទៃជើងសព្វគ្រប់ហើយទាយថា បុរសនេះគួរនឹងសោយរាជ្យបាន ហើយប្រគំតូរ្យតន្ត្រីអស់ភារៈបីដង ។ លំដាប់នោះ កុមារបើកមុខឡើងសួរថា: អ្នកទាំងឡាយនាំគ្នាមករកអ្វី? ជនទាំងឡាយតបថា បពិត្រព្រះសម្មតិទេព ឥឡូវរាជសម្បត្តិធ្លាក់លើព្រះអង្គហើយ ។ កុមារសួរថា ចុះព្រះរាជារបស់អ្នកទាំងឡាយទៅឯណា ? ព្រះរាជារបស់យើងខ្ញុំទាំងឡាយ

១- គ្រឿងប្រដាប់សម្រាប់អភិសេកស្តេចគឺខត្តោព្រះខ័ន ១, ឆត្តឆត្រ ១, ខណ្ឌិលំមកុដឬក្បាំង១, បាទុកាទ្រនាប់ជើង (ស្លងព្រះបាទា) ១វាលវីជនី ផ្លិតរោមកន្ទុយសត្វ ១ ។

ព្រះអង្គសោយទិវង្គតហើយ ។ សោយព្រះទិវង្គតទៅប៉ុន្មានថ្ងៃហើយ ? – មកដល់ថ្ងៃនេះ ៧ ថ្ងៃហើយ, – ចុះព្រះរាជបុត្រក្តី ព្រះរាជធីតាក្តី មិនមានទេឬ ? – មានតែព្រះរាជធីតា, ព្រះរាជបុត្រពុំមានទេ ។ កុមារឆ្លើយថា បើដូច្នោះ យើងនឹងសោយរាជ្យចុះ ។ ជនទាំងនោះក៏ធ្វើមណ្ឌបសម្រាប់អភិសេកមួយរំពេច ហើយក៏រៀបចំអភិសេកក្នុងមណ្ឌបនោះ ថ្វាយព្រះនាមថា « ព្រះបាទនន្ទរាជ » ហើយនាំយកសំពត់មានដំឡៃ១ ពាន់កហាបណៈទៅថ្វាយ ។ ព្រះរាជានោះមានព្រះបន្ទូលថា សំពត់នេះជាសំពត់មានសាច់គគ្រាតពេកណាស់ យើងមិនត្រូវការទេ, អ្នកទាំងឡាយចូរយកកុណ្ឌីមាសមក យើងមុខជានឹងបានសំពត់ល្អ ហើយក៏ក្រោកឡើង យកព្រះហស្តកាន់ទឹកបាចសាចទៅក្នុងទិសខាងកើត ។ ដើមកល្បព្រឹក្ស ៨ដើម ក៏ទំលាយផែនដីផុសឡើងភ្លាម ។ ទិសខាងត្បូងក្តី ខាងលិចក្តី ខាងជើងក្តី មានដើមកល្បព្រឹក្ស ៨ ដើមៗ ផុសឡើងដូចគ្នា ។ សំពត់ក៏កើតឡើងបរិបូណ៌ ក្នុងដើមកល្បព្រឹក្សអម្បាលនោះ ។ ព្រះរាជានោះ ក៏ទ្រង់ស្លៀកសំពត់ទិព្វ ១ ដណ្តប់សំពត់ទិព្វ ១ ហើយទ្រង់ឲ្យទូងភេរីប្រកាសប្រាប់មនុស្សទាំងអស់នៅក្នុងដែនថា ពួកស្ត្រីក្នុងដែនព្រះបាទនន្ទរាជ កុំចាំបាច់រវៃស្វូត្រអម្បោះឡើយ, ហើយទ្រង់ឲ្យលើកឆត្រឡើង ទ្រង់គង់លើដំរីដ៏ប្រសើរយាងចូលទៅកាន់ព្រះនគរ ទ្រង់ឡើងកាន់ប្រាសាទសោយសម្បត្តិដ៏ថ្កុំថ្កើង ទ្រង់រៀបចំដែនទាំងមូល ឲ្យ

ស្អាតល្អ ប្រហែលនឹងឧត្តរកុរុទ្វីប, ទ្រង់ព្រះរាជទានសំពត់ទិព្វដល់មនុស្សដែលមកទាំងអម្បាលម៉ាណ, លុះកាលជាចំណេរខាងក្រោយមក ទ្រង់មានសេចក្តីនឿយណាយក្នុងឃរាវាស ហើយទ្រង់ព្រះផ្នួសជាមួយនឹងនាងទេវីជាអគ្គមហេសី ទ្រង់គង់នៅក្នុងឧទ្យាន ក៏បានឈានសមាបត្តិមានភាពជាបុគ្គលមិនបានសាបសូន្យចាកឈាន លុះអស់ព្រះជន្មាយុទៅ ក៏បានទៅកើតក្នុងព្រហ្មលោកនាយ ។

ព្រះបាទនន្ទរាជនោះ គឺព្រះមហាកស្សបត្ថេរ ក្នុងកាលឥឡូវនេះ ឯនាងទេវី គឺនាងភទ្ទាកាបិលានី ជាភរិយាព្រះថេរៈ ក្នុងកាលនៅជាគ្រហស ។

សំដែងរឿងនេះ ដើម្បីញុំាងសាធុជនឲ្យជ្រាបក្នុងអានិសង្សចីវរទាន ដែលបុគ្គលបានធ្វើដល់ព្រះអរិយបុគ្គល ជាបុញ្ញក្ខេត្តដ៏វិសេស ។

មានរឿងមួយទៀតដំណាលថា ក្នុងនគរសាវត្ថី មានធីតានៃនាយមាលាការម្នាក់ ជាស្ត្រីមានរូបល្អ បញ្ញាច្រើន អាយុ ១៦ ឆ្នាំ ។ មានកាលមួយថ្ងៃនាងធីតានោះយកនំ ៣ ដុំដាក់ក្នុងប្រែងដែលសម្រាប់ដាក់ផ្កា ដើរទៅកាន់ច្បារផ្កា នាងក៏បានឃើញព្រះសាស្តា ព្រមទាំងព្រះភិក្ខុសង្ឃ កំពុងនិមន្តទៅកាន់នគរដើម្បីបិណ្ឌបាត នាងក៏មានចិត្តត្រេកអរ យកនំទៅដាក់ក្នុង បាត្រព្រះសាស្តា រួចហើយថ្វាយបង្គំញុំាងបីតិមានព្រះពុជាអារម្មណ៍ឲ្យកើតឡើង ហើយឈរនៅក្នុងទីដ៏សមគួរ ។ ព្រះ

សាស្តាទ្រង់រមិលមើលនាងធិតានោះ ទ្រង់ធ្វើព្រះភក្ត្រញញឹម ព្រះអានន្ទត្ថេរក្រាបបង្គំទូលសួរអំពីហេតុដែលទ្រង់ញញឹម ព្រះអង្គមានព្រះបន្ទូលថា ម្នាលអានន្ទ! នាងកុមារិកានេះនឹងបានជាអគ្គមហេសីនៃព្រះបាទកោសលរាជក្នុងថ្ងៃនេះឯង ដោយអំណាចផលទាននំនេះមិនខានឡើយ ហើយទ្រង់យាងចៀសចេញទៅ ។ ឯនាងធីតានោះ ក៏ដើរចូលទៅកាន់ច្បារផ្កា ស្រែកច្រៀងបណ្តើរ បេះផ្កាបណ្តើ ។ ដួនជាក្នុងពេលនោះឯង ព្រះបាទកោសលរាជ ទ្រង់ច្បាំងនឹងព្រះបាទអជាតសត្រូ ចាញ់ទ័ពព្រះបាទអជាតសត្រូ ក៏រត់ចេញមក ទ្រង់គង់លើព្រះទីនាំងសេះបរមក បានឮសំឡេងនាងធីតានោះច្រៀង ក៏មានព្រះហឫទ័យប្រតិព័ទ្ធ ទ្រង់យាងចូលទៅច្បារផ្កា ទ្រង់ជ្រាបថានាងនៅមិនទាន់មានប្តីហើយទ្រង់ឲ្យនាងនោះឡើងជិះលើខ្នងសេះ មានពួកពលចោមរោមជាបរិវារ ហែហមចូលទៅកាន់ព្រះនគរ ទើបទ្រង់បញ្ជូននាងនោះឲ្យត្រឡប់ទៅកាន់ផ្ទះនៃត្រកូលរបស់ខ្លួនវិញ ។ វេលាថ្ងៃរសៀលហើយ ទ្រង់ឲ្យហែហមនាំយកអំពីត្រកូលនោះមកវិញ ដោយគ្រឿងសក្ការៈដ៏ថ្កុំថ្កើង ហើយទ្រង់អភិសេកលើគំនរកែវ តាំងជាមហេសីធំក្នុងព្រះនគរ ។ ឯមហេសីជាទីស្រឡាញ់ពេញព្រះហឫទ័យរបស់ព្រះរាជា ជាស្ត្រីស្និទ្ធស្នាលនឹងព្រះរតនត្រ័យ មានព្រះពុទ្ធជាដើម មាននាមប្រាកដថា «មល្លិកាទេវី» ។

សំដែងរឿងនេះ ដើម្បីញុំាងសាធុជនឲ្យជ្រាបក្នុងបិណ្ឌបាតទាន

ដែលបុគ្គលបានធ្វើដល់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ជាមហន្តអតុលក្ខេត្ត ។

មានរឿងមួយទៀតថា តេន ថ សមយេន ធរមានកកស្សបពុទ្ធស្ស សាសនេ ឯកោ ថេរោ អរញ្ញវាសំ វសតិ ។

សម័យនោះ ក្នុងសាសនាព្រះពុទ្ធទ្រង់ព្រះនាមកស្សប ទ្រង់មានព្រះជន្មាយុនៅឡើយ មានព្រះថេរៈមួយអង្គនៅក្នុងព្រៃជាវត្ត ។ ព្រះបរមពោធិសត្វកើតក្នុងត្រកូលគហបតី ថ្ងៃមួយព្រះបរមពោធិសត្វចូលទៅកាន់ព្រៃដោយការងាររបស់ខ្លួន បានឃើញព្រះថេរៈនោះ ក៏ចូលទៅជិតថ្វាយបង្គំហើយ រមិលមើលទីកន្លែងដែលព្រះថេរៈអង្គុយនិងចង្ក្រមជាដើម ហើយទូលសួរព្រះថេរៈថា លោកម្ចាស់មកគង់ក្នុងទីនេះឬអ្វី? ព្រះថេរៈឆ្លើយថា ចំរើនពរឧបាសក, អាត្មាមកនៅក្នុងទីនេះ ។ ព្រះបរមពោធិសត្វគិតពិចារណាថា បើអាត្មាអញធ្វើបណ្ណសាលាប្រគេនលោកម្ចាស់ក្នុងទីនេះយល់ជាការប្រពៃណាស់, លុះគិតដូច្នោះហើយ ក៏លះបង់ការងាររបស់ខ្លួនចោលចេញ ចាត់ចែងគ្រឿងទព្វសម្ភារៈសាងជាបណ្ណសាលាមួយប្រក់ហើយស្រេច យកដីស្អិតមកលាបបូកជញ្ជាំង ហើយធ្វើឲ្យមានទ្វារបើកបិទចេញចូល ក្រាលដោយរនាបឈើហើយអង្គុយក្នុងទីដ៏សមគួរ ដោយសេចក្តីត្រិះរិះថា លោកម្ចាស់នឹងប្រើប្រាស់បណ្ណសាលានេះឬមិនប្រើប្រាស់ទេ ? ។ គ្រានោះ ព្រះថេរៈ លោកនិមន្តមកអំពីខាងក្នុងនៃស្រុកហើយចូលទៅកាន់បណ្ណសាលាគង់នៅលើរនាបឈើ ។ ឯឧបាសក

គឺពោធិសត្វ ក៏មកថ្វាយបង្គំហើយ អង្គុយជិតព្រះថេរៈទូលសួរថា លោកម្ចាស់ បណ្ណសាលានេះសប្បាយឬទេ ? ព្រះថេរៈឆ្លើយថា ម្នាលអ្នកមានមុខស្រស់បស់, បណ្ណសាលានេះសប្បាយណាស់ ហើយសមគួរដល់អ្នកបួសផង ។ លោកម្ចាស់មុខជានឹងគង់នៅក្នុងទីនេះឬអ្វី? ម្នាលឧបាសក! មើលទៅអាត្មាប្រហែល ជានៅក្នុងទីនេះហើយ ។ ឧបាសកនោះដឹងច្បាស់ថា ព្រះថេរៈទទួលនិមន្តហើយនិយាយប្តេជ្ញានឹងព្រះថេរៈថា សូមលោកម្ចាស់និមន្តទៅកាន់ទ្វារផ្ទះខ្ញុំជានិច្ច ហើយសូមពរអំពីព្រះថេរៈថា សូមលោកម្ចាស់ប្រទានពរ ១ ដល់ខ្ញុំ ។ ម្នាលឧបាសក ធម្មតាអ្នកបួសមានពរកន្លងអស់ហើយ គឺថាឥតមានពរអ្វីឡើយ ។ បពិត្រលោកម្ចាស់! ពរណាដែលគួរ ពរណាដែលឥតទោស ខ្ញុំសូមពរនោះឯង ។ ម្នាលឧបាសក, អ្នកចូរនិយាយចុះ!, បពិត្រលោកម្ចាស់មនុស្សទាំងឡាយរមែងប្រាថ្នាចង់ឲ្យលោកម្ចាស់និមន្តទៅ ក្នុងលំនៅរបស់ខ្លួនក្នុងកិច្ចការមង្គលក្តី មិនមែនជាមង្គលក្តី កាលបើលោកម្ចាស់មិននិមន្តទៅគេក៏ខឹង, ព្រោះហេតុនោះ បើទុកជាលោកម្ចាស់ទៅកាន់ទីដែលគេនិមន្តដទៃ ក៏សូមនិមន្តទៅកាន់ផ្ទះខ្ញុំ សម្រេចភត្តកិច្ចក្នុងផ្ទះខ្ញុំកុំខាន ។ ព្រះថេរៈក៏ទទួលនិមន្តស្រេច ទើបឧបាសកនោះយកកន្ទេលផែងទៅក្រាល យកគ្រែទៅតាំងរៀបចំក្នុងសាលា ហើយដាក់ភ្នាក់ដៃតម្កល់ទុកក្បឿងសម្រាប់ជូតជើង ជីកស្រះបោក្ខរណី ១ ធ្វើទីចង្រ្កម ១ យកដីខ្សាច់ទៅពោយពាយ

ក្នុងទីនោះ កាលបើឃើញពួកសត្វម្រឹគមកត្រដុសជញ្ជាំងធ្វើដីល្អិតឲ្យធ្លាក់ចុះ ក៏យកឈើមានបន្លាមកធ្វើជារបងព័ទ្ធជុំវិញ, កាលបើឃើញពួកសត្វម្រឹគចុះទៅក្នុងស្រះបោក្ខរណី ធ្វើទឹកឲ្យល្អក់កករ ក៏យកថ្មទៅរៀបក្នុងស្រះ យកឈើមានបន្លាមកធ្វើជារបងព័ទ្ធអំពីខាងក្រៅជុំវិញ ហើយដាំដើមត្នោតជាជួររៀបរៀងខាងក្នុងរបង កាលបើឃើញពួកសត្វម្រឹគចូលមកក្នុងទីចង្រ្កមធ្វើកន្លែងលើងស្អាតឲ្យខូចខាតកករ ក៏ធ្វើរបងព័ទ្ធជុំវិញទីចង្រ្កមហើយដាំដើមត្នោតជាជួររៀបរៀងខាងក្នុងរបង, ឧបាសកញ៉ាំងអាវាសទានឲ្យសម្រេចយ៉ាងនេះហើយ ក៏ប្រគេនត្រៃចីវរ ចង្ហាន់បិណ្ឌបាត, ថ្នាំកែរោគ, ភាជនៈសម្រាប់ប្រើប្រាស់, ដែកស្ពាន, កាំបិតតូច, កាំបិតសម្រាប់កាត់ក្រចក, ម្ជុល, ឈើច្រត់, ស្បែកជើង, ល័ក្កចាន់សម្រាប់ដាក់ទឹក, ឆ័ត្រ, អម្បែងប្រទីប, វត្ថុសម្រាប់ជម្រះនូវមន្ទិលគឺច្រេះក្អែលបាត្រ, សៀនទឹក, សំពត់តម្រង, ធម្មក្រក, និងប្រគេនបរិក្ខារឯទៀតៗដែលជាគ្រឿងប្រើប្រាស់របស់អ្នកបួសដល់ព្រះថេរៈ ។ បរិក្ខារដែលពោធិសត្វមិនបានប្រគេនដល់ព្រះថេរៈនោះមិនមានឡើយ ។ ពោធិសត្វនោះក៏រក្សានិច្ចសីលធ្វើឧបោសថកម្ម បំរើព្រះថេរៈអស់មួយជីវិត ។ ព្រះថេរៈក៏បានសម្រេចព្រះអរហត្ត ហើយបរិនិព្វានក្នុងទីនោះ ។ ពោធិសត្វក៏កសាងសន្សំបុណ្យ ដរាបដល់អស់អាយុបានទៅកើតក្នុងទេវលោក ច្យុតអំពីទេវលោកមកកាន់មនុស្សលោកវិញ បានមកកើតក្នុងក្រុងកុសាវតី-

រាជធានី បានសោយរាជ្យជាស្តេច ទ្រង់ព្រះនាមថា « មហាសុទស្សនចក្រពត្តិ » នោះឯង ។

អានិសង្សដែលកើតអំពីអាវាសទានជាដើម ដែលពោធិសត្វបានធ្វើមានសេចក្តីអស្ចារ្យផ្សេង ៗ ដូចមានក្នុងមហាសុទស្សនសូត្រ គម្ពីរទីឃនិកាយមហាវគ្គ ។

សំដែងរឿងនេះ ដើម្បីញ៉ាំងសាធុជនឲ្យជ្រាបក្នុងសេនាសនទាន ដែលបុគ្គលបានធ្វើដល់ភិក្ខុក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ដែលមានសេចក្តីប្រតិបត្តិបែរមុខទៅរកមគ្គ ផល ព្រះនិព្វាន ។

មានរឿងមួយទៀតថា អតីតេ ពារាណសិយំ ឯកោ មធុវាណិជោ អាបណេ មធុំ វិក្កីណិ ។ ក្នុងកាលដែលកន្លងទៅហើយ មានឈ្មួញលក់ទឹកឃ្មុំម្នាក់ ក្នុងក្រុងពារាណសី នៅលក់ទឹកឃ្មុំក្នុងរានផ្សារ , គ្រានោះមានព្រះបច្ចេកពុទ្ធមួយអង្គកើតរោគដំបៅ ។ លំដាប់នោះ មានព្រះបច្ចេកពុទ្ធមួយអង្គទៀត ដើរស្វែងរកសូមទឹកឃ្មុំ ដើម្បីធ្វើជាថ្នាំដល់ព្រះបច្ចេកពុទ្ធនោះ លោកក៏ចុះអំពីភ្នំគន្ធមាទន៍មកកាន់នគរពារាណសី ។ មាននាងកុម្ភទាសីម្នាក់ កំពុងដើរទៅកាន់កំពង់ទឹក បានឃើញព្រះបច្ចេកពុទ្ធនោះ ទូលសួរតាមដំណើរបានជ្រាបសេចក្តីនោះសព្វគ្រប់ហើយ ក៏លាតដៃឡើងចង្អុលបង្ហាញរានផ្សារដែល

លក់ទឹកឃ្មុំ ហើយទូលថា « លោកម្ចាស់ នាយឈ្មួញលក់ទឹកឃ្មុំគេនៅក្នុងទីឯណោះ សូមលោកម្ចាស់និមន្តទៅក្នុងទីនោះចុះ » ហើយនាងក៏គិតពិចារណាថា បើនាយឈ្មួញគេមិនប្រគេនទឹកឃ្មុំដល់លោកម្ចាស់ទេ, អញនឹងទៅក្នុងទីនោះ យកទឹកឃ្មុំប្រគេនលោកម្ចាស់ឲ្យបាន ហើយចាំស្វែងរកទ្រព្យជាតម្លៃឲ្យជាខាងក្រោយវិញ ហើយក៏ទៅឈរចាំក្នុងទីនោះ ។ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធក៏និមន្តទៅក្នុងទីនោះឯង ។ នាយឈ្មួញបានឃើញព្រះបច្ចេកពុទ្ធនោះនិមន្តដល់ហើយ ក៏មានចិត្តត្រេកអរប្រគេនទឹកឃ្មុំត្រាតែពេញបាត្រ លុះឃើញទឹកឃ្មុំហូរហៀរកំពប់អំពីមាត់បាត្រធ្លាក់មកលើផែនដី ក៏រឹងរឹតតែមានសេចក្តីជ្រះថ្លាឡើង តាំងសេចក្តីប្រាថ្នាថា « បពិត្រលោកម្ចាស់ ដោយអំណាចបុញ្ញកម្មនេះ ខ្ញុំសូមឲ្យបានជាស្តេចឯករាជ្យក្នុងជម្ពូទ្វីប, ម្យ៉ាងទៀត ខ្ញុំម្ចាស់សូមឲ្យមានអំណាច ផ្សាយទៅក្នុងអាកាស ១ យោជន៍ ក្នុងផែនដី ១ យោជន៍ » ។ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធមានព្រះពុទ្ធដីកាថា ម្នាលឧបាសក, ផលនៃសេចក្តីប្រាថ្នារបស់អ្នកចូរសម្រេចយ៉ាងនេះចុះ » ហើយក៏និមន្តត្រឡប់ទៅភ្នំគន្ធមាទន៍វិញ ។ ឯនាងកុម្ភទាសីនោះ បានឃើញព្រះបច្ចេកពុទ្ធហើយទូលសួរថា « លោកម្ចាស់បានទឹកឃ្មុំឬទេ ? » ព្រះបច្ចេកពុទ្ធប្រាប់ថា « អើនាង ! អាត្មាបានទឹកឃ្មុំហើយ នាយឈ្មួញនោះគេបានប្រគេនដល់អាត្មាហើយ គេប្រាថ្នាជាស្តេចឯករាជ្យក្នុងជម្ពូទ្វីប » ។ នាងកុម្ភទាសីនោះលុះឮពាក្យដូច្នោះហើយក៏ប្រាថ្នា

ជាអគ្គមហេសីនៃស្តេចនោះ ។ បណ្តាជនទាំងពីរនោះ នាយឈ្នួញលក់ទឹកឃ្មុំ បានជាអសោកកុមារ ជាព្រះរាជបុត្រច្បងបង្អស់នៃព្រះរាជបុត្រទាំង ១០១ របស់ព្រះបាទពិន្ទុសាររាជ ក្នុងក្រុងបាតលីបុត្រ, លុះអំណើះតពីបិតាទៅហើយ ក៏សម្លាប់ប្អូនៗទាំងអស់ចោលចេញ ទុកតែតិស្សកុមារ១ ដែលមានមាតាជាមួយគ្នា ហើយបានគ្រងរាជសម្បត្តិដោយពុំទាន់បានអភិសេក ៤ ឆ្នាំទើបបានអភិសេកជាឯករាជ្យ ក្នុងសកលជម្ពូទ្វីប ក្នុងរវាងពុទ្ធសករាជ ២១៨ ឆ្នាំ គិតអំពីបរិនិព្វាននៃព្រះបរមសាស្តាមក ។ រាជឫទ្ធិទាំងអម្បាលនេះ ក៏មកដល់ព្រះរាជានោះដោយអានុភាពនៃអភិសេក ។ សេចក្តីថា រាជឫទ្ធិទាំងឡាយ ដែលស្តេចត្រូវបានដោយអានុភាពនៃបុណ្យរមែងមកដោយអានុភាពនៃអភិសេក ដែលសម្រេចមកអំពីបយោគសម្បត្តិ ប្រៀបដូចគុណវិសេសទាំងឡាយមានបដិសម្ភិទាជាដើម រមែងមកជាមួយនឹងអរហត្តមគ្គ គឺអំណាចប្រព្រឹត្តទៅបាន ១ យោជន៍ក្នុងផែនដី ១ យោជន៍ក្នុងអាកាស ។ ពួកទេវតានាំយកទឹក ១៦ ក្អមអំពីអនោត្តស្រះមកថ្វាយសព្វ ៗ ថ្ងៃ នាំយកឈើស្ទន់ជាវិការនៃវល្លិម្លូព្រៃ ដែលទន់ស្និទ្ធមានរសល្អនឹងផ្លែសម៉ជាថ្នាំ ផ្លែកន្ទួតព្រៃជាថ្នាំនិងផ្លែស្វាយទុំមានសម្បុរដូចមាសបរិបូណ៌ដោយក្លិននិងរស អំពីព្រៃហេមពាន្តមកថ្វាយសព្វ ៗ ថ្ងៃ ។ មួយវិញទៀត ពួកទេវតានាំយកសំពត់សម្រាប់ស្លៀកសម្រាប់ដណ្តប់ មានពណ៌ ៥ និងសំពត់មានពណ៌លឿង និងសំពត់

សម្រាប់ជូតដៃ និងទឹកទិព្វ អំពីវិមានទេវតាដែលតាំងនៅទៀបឆទ្ទន្តស្រះមកថ្វាយសព្វៗថ្ងៃ ។ ពួកនាគរាជនាំយកគ្រឿងក្រអូបសម្រាប់ងូត-លាប និងសំពត់ផ្កាម្លិះ (១) គេមិនត្បាញដោយសូត្រ(២) ដើម្បីជាសំពត់ដណ្តប់ និងថ្នាំសម្រាប់លាបភ្នែក មានតម្លៃច្រើនអំពីពិភពនាគមកថ្វាយសព្វ ៗ ថ្ងៃ ពួកសត្វសេកនាំយកស្រូវសាលីកើតឯង ក្នុងឆទ្ទន្តស្រះចំនួន ៩ ពាន់រទេះ(៣) មកថ្វាយសព្វ ៗ ថ្ងៃ ។ ពួកកណ្តុរនាំគ្នាបកស្រូវសាលីទាំងនោះធ្វើជាអង្ករ មិនឲ្យមានអង្កាមនិងកណ្តាក, អង្ករនោះមិនមានបាក់ដល់ទៅមួយគ្រាប់ឡើយ ។ ពួកមេឃ្មុំនាំគ្នាមកធ្វើទឹកឃ្មុំក្នុងទីដិតបង្កើយ ។ ពួកខ្លាឃ្មុំនាំគ្នាពុះឧសក្នុងរោងជាងដែក ។ ពួកសត្វករវិកនាំគ្នាមកថ្ងូចហួចយំប្រគុំថ្វាយព្រះរាជា ប្រៀបដូចបុគ្គលអ្នកធ្វើពលិកម្ម នៅក្នុងដែនជាប្រក្រតី ។

នាយឈ្នួញលក់ទឹកឃ្មុំនោះ បានជាអសោកធម្មរាជ ប្រកបដោយរាជឫទ្ធិទាំងអម្បាលនេះ ដោយអំណាចឲ្យទានទឹកឃ្មុំសម្រាប់ជាភេសជ្ជៈ ដោយប្រការដូច្នេះ ឯនាងកុម្ភទាសីនោះ បានជាអគ្គមហេសីទ្រង់

១ - សំពត់នោះមានសាច់ម៉ដ្ឋល្អ មានក្បាច់ផ្កាម្លិះនៅក្នុងផ្ទៃសំពត់នោះ ។ ២- សំពត់នោះកើតអំពីដើមកល្បព្រឹក្សជាសំពត់ទិព្វ គេមិនត្បាញដោយសូត្រអម្បោះឡើយ ។ ៣ បួនក្តាប់ដៃត្រូវជា១ កុឌវ (កម្សង់), ៤ កុឌវជា ១ បត្ថ (នាឡី), ៤-បត្ថ ជា ១ អាឡ្ហក, ៤ ឡ្ហកជា ១ ទោណ, ៤ ទោណជា ១ មានិកា, ៤ មានិកា ជា ១ ខារិ (អម្រែក), ២០ ខារិ ជា ១ វាហគឺ ១ រទេះ ។

ព្រះនាមអសន្ធិមិត្តា របស់ព្រះបាទអសោកធម្មរាជនោះ ។ បានពុំថា សន្លាក់ដៃ ជើង របស់នាងអសន្ធិមិត្តានោះស្មើរលើងស្អាត ឥតមានប្រាកដដូចជនដទៃឡើយ វៀរលែងតែកាលនាងបត់ចូល ដោយអានិសង្ស នៃបុញ្ញកិរិយាវត្ថុ គឺសេចក្ដីខ្វល់ខ្វាយចង្អុលប្រាប់កនផ្សារលក់ទឹកឃ្មុំនោះឯង, ព្រោះហេតុនោះ បានជាគេថ្វាយព្រះនាមថា «នាងអសន្ធិមិត្តា»

រឿងអសោកធម្មរាជនេះ មានមកក្នុងគម្ពីរទាំងឡាយ មានគម្ពីរមហាវង្សជាដើម ។ សំដែងរឿងនេះ ដើម្បីញុំាងសាធុជនឲ្យជ្រាបក្នុងគិលានភេសជ្ជៈទាន ដែលបុគ្គលបានធ្វើដល់អរិយបុគ្គលជាបុញ្ញក្ខេត្តដ៏វិសេស ។

ឯវំ ចតុប្បច្ចយទាយកោ សុខំ វិន្ទតិ តស្មា ទានំ សយម្បិ បវត្តេតព្វំ បុគ្គលអ្នកឲ្យបច្ច័យ ៤ រមែងបានសេក្ដីសុខដោយប្រការដូច្នេះ ព្រោះហេតុនោះ អ្នកមានប្រាជ្ញាគួរញុំាងទានឲ្យប្រពឹត្តទៅដោយខ្លួនឯង ។

ឯធម្មទាន គឺការឲ្យទានធម៌ដល់អ្នកដទៃ, បានសេចក្ដីថា បង្ហាត់បង្រៀនធម៌ដល់អ្នកដទៃ, សំដែងធម៌ដល់អ្នកដទៃ, សមតាមពាក្យអដ្ឋកថាចារ្យ លោកសំដែងទុកក្នុងអដ្ឋកថាអង្គុត្តរនិកាយទុកនិបាតថា :

ធម្មទានន្តិ ឥធេកច្ចោ អមតប្បត្តិប្បដិបទំ កថេត្វា ទេតិ ឥទំ ធម្មទានំ នាម បុគ្គលពួកមួយក្នុងលោកនេះ សំដែងសេចក្ដីប្រតិបត្តិជាគ្រឿងដល់នូវព្រះនិព្វានឲ្យដល់អ្នកដទៃ នេះហៅថា ធម្មទាន ។ ក្នុងអដ្ឋកថាឥតិវុត្តកៈថា បុគ្គលពួកមួយក្នុងលោកនេះ ចែកកុសលកម្មបថនិង

អកុសលកម្មបថដូច្នេះថា « ធម៌នេះជាកុសល, ធម៌នេះជាអកុសល, ធម៌នេះប្រកបដោយទោស, ធម៌នេះមិនប្រកបដោយទោស, ធម៌នេះអ្នកប្រាជ្ញតិះដៀល, ធម៌នេះអ្នកប្រាជ្ញសរសើរ, ធម៌នេះបើបុគ្គលធ្វើឲ្យបរិបូណ៌ហើយសមាទានហើយ រមែងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីសេចក្ដីសាបសូន្យ ដើម្បីសេចក្ដីទុក្ខ, ធម៌នេះប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីជាប្រយោជន៍ ដើម្បីសេចក្ដីសុខ » ហើយសំដែងកម្មនិងផលនៃកម្មឲ្យប្រាកដក្នុងលោកនេះ និងលោកខាងមុខហាក់ដូចជាចង្អុលដោយជាក់ច្បាស់ និងសំដែងធម៌ញុំាងជនដទៃឲ្យវាកបែរចេញអំពីអកុសលធម៌ ដំកល់នៅក្នុងកុសលធម៌ នេះហៅថា ធម្មទាន ។

ពុំនោះសោត បុគ្គលឯណាសំដែងសច្ចៈទាំង ៤ ថា « ធម៌នេះបុគ្គលគួរត្រាស់ដឹង, ធម៌នេះបុគ្គលគួរកំណត់ដឹង(១) ធម៌នេះបុគ្គលគួរលះបង់, (២) ធម៌នេះបុគ្គលគួរធ្វើជាក់ច្បាស់, (៣)ធម៌នេះបុគ្គលគួរចំរើន(៤) » និងសំដែងធម៌គឺសេចក្ដីប្រតិបត្តិដើម្បីបានព្រះនិព្វាន នេះហៅថា « ធម្មទានជាកំពូល » ។

ម្យ៉ាងទៀត បុគ្គលដែលអាស្រ័យនូវវិវដ្ដគាមិធម្មទាន រមែងរួចចាកសេចក្ដីវិនាសទាំងពួង រមែងប្រព្រឹត្តកន្លងនូវវដ្ដទុក្ខទាំងអស់ ។ ចំណែកលោកិយធម្មទាន ជាហេតុនៃទានទាំងពួង ជាមូលនៃសម្បត្តិទាំងពួង ។

១ – កងទុក្ខ ។ ២ – តណ្ហា ។ ៣ – ព្រះនិព្វាន ។ ៤ – អដ្ឋង្គិកមគ្គ ។

ក៏បណ្ដាទានទាំងនេះ អភយទានក៏សង្គ្រោះដោយធម្មទានដែរ ។ ក្នុងអដ្ឋកថាមង្គលសូត្រថា ការសំដែងធម៌ដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ ថាជាធម៌នាំឲ្យអស់ទៅនៃសេចក្ដីទុក្ខ នាំមកនូវសេចក្ដីសុខ ក្នុងឥធលោកនិងបរលោក ដោយសេចក្ដីប្រាថ្នានូវប្រយោជន៍ដល់អ្នកដទៃ ហៅថា « ធម្មទាន » ។

ម្យ៉ាងវិញទៀតធម្មទានជាទានប្រសើរថ្លៃថ្លា ព្រោះឈ្នះអស់អាមិសទានទាំងពួង ។ ព្រោះហេតុនោះបានជាព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់សំដែងធម៌ដល់សក្កទេវរាជជាធំជាងទេវតា ក្នុងតណ្ហាវគ្គនៃគម្ពីរធម្មបទថា៖

សព្វទានំ ធម្មទានំ ជិនាតិ,
សព្វរសំ ធម្មរសោ ជិនាតិ,
សព្វរតី ធម្មរតិ ជិនាតិ,
តណ្ហក្ខយោ សព្វទុក្ខំ ជិនាតិ,

ធម្មទានឈ្នះអស់ទានទាំងពួង, ធម្មរសឈ្នះ
អស់រសទាំងពួង, សេចក្ដីត្រេកអរក្នុងធម៌
ឈ្នះអស់សេចក្ដីត្រេកអរទាំងពួង
សេចក្ដីអស់ទៅនៃតណ្ហា ឈ្នះអស់ទុក្ខទាំងពួង ។

អដ្ឋកថាធិប្បាយថា បើបុគ្គលឲ្យចីវរដែលដូចបណ្ដូលចេកដល់ព្រះ

ពុទ្ធ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធនិងព្រះខីណាស្រព ដែលប្រជុំគ្នាត្រៀបត្រាឥតមានចន្លោះ ក្នុងចក្កវាឡរហូតព្រហ្មលោក, នៅក្នុងទីសមាគមនោះ មានធម្មកថិកអង្គណាមួយ ធ្វើអនុមោទនាដោយគាថា ៤ បាទ ក៏ប្រសើរជាងចីវរទាននោះ ។ ឯចីវរទាននោះ មនបានមួយចំរៀកនៃគាថានោះ ដែលគេច្រៀកជា ១៦ ចំរៀក ១៦ ដង ។ ការសំដែងធម៌ក្ដី ការបង្រៀនធម៌ក្ដី ការស្ដាប់ធម៌ក្ដី ជាការប្រសើរយ៉ាងនេះ ។ ការស្ដាប់ធម៌នោះ បើបុគ្គលឯណាបានផ្ដួចផ្ដើមធ្វើហើយ អានិសង្សច្រើននឹងមានដល់បុគ្គលនោះមិនខាន ។ ធម្មទានដោយហោចទៅ គ្រាន់តែបុគ្គលធ្វើអនុមោទ-នាដោយគាថា ៤ បាទ ក៏នៅតែប្រសើរជាងទានដែលបុគ្គលយកចង្ហាន់បិណ្ឌបាតដ៏ឧត្ដម ដាក់ពេញក្នុងបាត្រហើយឲ្យដល់បរិស័ទមានសភាពដូច្នោះផង, (១) ជាងភេសជ្ជទានដែលបុគ្គលយកសប្បិ និងប្រេងជាដើម ដាក់ពេញក្នុងបាត្រហើយឲ្យបរិស័ទមានសភាពដូច្នោះផង , ជាងសេនាសនទាន ដែលបុគ្គលកសាងវិហារយ៉ាងមហាវិហារ កសាងប្រាសាទដូចយ៉ាងលោហប្រាសាទរាប់សែនមិនតែមួយ ហើយឲ្យដល់បរិស័ទមានសភាពដូច្នោះផង, ជាងបរិច្ចាគដែលអនាថបិណ្ឌិកសេដ្ឋីធ្វើប្រារព្ធនូវវិហាររបស់ខ្លួនផង ។ ព្រោះហេតុអ្វី? ព្រោះថាបុគ្គលធ្វើបុណ្យមានសភាពដូច្នោះ លុះតែបានស្ដាប់ធម៌ហើយទើបធ្វើ បើមិនបានស្ដាប់ធម៌ទេមិនបាន

១ – ពាក្យចង្អុលទៅរកព្រះខីណាស្រពខាងដើម ។

ធ្វើឡើយ ។ សេចក្ដីពិតថា សត្វទាំងឡាយបើមិនបានស្ដាប់ធម៌ហើយ សូម្បីបបរមួយបាយក្ដី បាយមួយវែកក្ដី ក៏មិនអាចនឹងធ្វើទៅជាទានបានឡើយ ។ ធម្មទាន បានឈ្មោះថាប្រសើរជាងទានទាំងពួងដោយហេតុនេះឯង ។

ម៉្យាងទៀតលើកលែងតែព្រះពុទ្ធ និងព្រះបច្ចេកពុទ្ធចេញ ព្រះថេរៈមានព្រះសារីបុត្តជាដើម ដែលប្រកបដោយបញ្ញា អាចនឹងរាប់ដំណក់ទឹក គឺគ្រាប់ភ្លៀងដែលធ្លាក់ចុះអស់កល្បទាំងមូល ក៏មិនអាចនឹងត្រាស់ដឹងនូវផលមានសោតាបត្តិផលជាដើមបានឡើយ, លុះតែបានស្ដាប់ធម៌ដែលព្រះថេរៈទាំងឡាយ មានអស្សជិត្ថេរជាដើមលោកសំដែងហើយទើបធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវសោតាបត្តិផលបាន ហើយធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវសាវកបារមីញាណ ដោយធម្មទេសនារបស់ព្រះសាស្ដា ។ ធម្មទាន បានឈ្មោះថាប្រសើរដោយហេតុនេះឯង ។ ព្រោះហេតុនោះ បានជាព្រះមានព្រះភាគសំដែងថា « សព្វទានំ ធម្មទានំ ជិនាតិ ធម្មទាន ឈ្នះអស់ទានទាំងពួង » ។

ម៉្យាងវិញទៀត រសទាំងពួងមានរសនៃខន្ធជាដើមក្ដី រសនៃសុធាភោជនរបស់ទេវតាយ៉ាងឧក្រិដ្ឋក្ដី ជាបច្ច័យនាំឲ្យលិចនៅត្រដាបត្រដួសក្នុងសង្សារវដ្ដ ហើយសោយនូវសេចក្ដីទុក្ខច្រើន ។ ចំណែករសនៃធម៌ពោលគឺពោធិបក្ខិយធម៌ទាំង ៣៧ ក្ដី លោកុត្តរធម៌ទាំង ៩ ក្ដី ប្រសើរជាង

រសទាំងពួង, ព្រោះហេតុនោះបានជាព្រះមានព្រះភាគសំដែងថា " សព្វ-សំ ធម្មរសោ ជិនាតិ ធម្មរស ឈ្នះអស់រសទាំងពួង » ។

មួយទៀត សេចក្ដីត្រេកអរមានប្រភេទច្រើន គឺសេចក្ដីត្រេកអរនឹងកូនប្រុស-ស្រី, ត្រេកអរនឹងស្រី, ល្បែងមានរបាំនិងចម្រៀងជាដើម សេចក្ដីត្រេកអរនោះ ក៏សុទ្ធតែជាបច្ច័យនាំឲ្យសត្វលិចនៅត្រដាបត្រដួសក្នុងសង្សារវដ្ដ ហើយសោយនូវសេចក្ដីទុក្ខជាច្រើន ។ ចំណែកសេចក្ដីត្រេកអរគឺបីតិ ដែលកើតឡើងក្នុងចិត្តនៃបុគ្គលអ្នកសំដែងធម៌ក្ដី អ្នកស្ដាប់ធម៌ក្ដី នាំឲ្យកើតសេចក្ដីអណ្ដែតអណ្ដូងលន្លង់លន្លោចចិត្តក៏មាន នាំឲ្យស្រក់ហៀរហូរទឹកភ្នែកក៏មាន នាំឲ្យព្រឺព្រួចរោមក៏មាន សេចក្ដីត្រេកអរគឺបីតិនោះ អាចធ្វើនូវទីបំផុតនៃសង្សារវដ្ដបាន មានព្រះអរហត្តជាទីបំផុតកិច្ច, សេចក្ដីត្រេកអរក្នុងធម៌បែបនេះ ឈ្មោះថាប្រសើរជាងសេចក្ដីត្រេកអរទាំងពួង ព្រោះហេតុនោះហើយ បានជាព្រះមានព្រះភាគសំដែងថា « សព្វរតឹ ធម្មរតិ ជិនាតិ សេចក្ដីត្រេកអរក្នុងធម៌ ឈ្នះអស់សេចក្ដីត្រេកអរទាំងពួង » ។

មួយវិញទៀត សេចក្ដីអស់ទៅនៃតណ្ហា បានខាងព្រះអរហត្ត ដែលកើតឡើងក្នុងទីបំផុតនៃកិរិយាអស់ទៅនៃតណ្ហា, ឯព្រះអរហត្តនោះឈ្មោះថា ប្រសើរជាងធម៌ទាំងពួង, ព្រោះហេតុនោះ បានជាព្រះដ៏មានបុណ្យត្រាស់សំដែងថា « តណ្ហក្ខយោ សព្វទុក្ខំ ជិនាតិ សេចក្ដី

អស់ទៅនៃតណ្ហា ឈ្នះអស់ទុក្ខទាំងពួង» ។

ម្យ៉ាងទៀត បុគ្គលអ្នកសំដែងធម៌ ត្រូវមានចិត្តទន់ ផ្សាយនូវប្រយោជន៍ដល់អ្នកស្តាប់ មិនត្រូវគោរពក្នុងលាភឡើយ, ព្រោះថាធម្មទានមិនបានផលច្រើនដល់បុគ្គលអ្នកសំដែង ដែលគោរពក្នុងលាភនោះឡើយ, ព្រោះហេតុនោះ បានជាព្រះអដ្ឋកថាចារ្យពោលទុកក្នុងអដ្ឋកថាសន្តិតិសូត្រថា អ្នកសំដែងពួកមួយចង់ឲ្យគេស្គាល់ខ្លួនថាជាធម្មកថិក ហើយមានសេចក្តីគោរពក្នុងលាភ សំដែងធម៌ដល់អ្នកដទៃធម្មកថិកនោះ មិនមានផលច្រើនឡើយ ។ អ្នកសំដែងពួកមួយមិនប្រាថ្នាលាភសក្ការៈ ហើយសំដែងធម៌ដែលខ្លួនចេះចាំស្ទាត់ដល់អ្នកដទៃ, ធម្មទាននេះ ឈ្មោះថា ទេសនាមយបុញ្ញកិរិយាវត្ថុ ប្រែថា អំពើបុណ្យសម្រេចមកអំពីការសំដែងធម៌ ។

ម្យ៉ាងវិញទៀត បុគ្គលអ្នកសំដែងធម៌ ត្រូវតម្កល់ធម៌ ៥ ទុកក្នុងខ្លួន, សមតាមព្រះពុទ្ធភាសិត ដែលទ្រង់សំដែងទុកក្នុងគម្ពីរអង្គុត្តរនិកាយបញ្ចកនិបាតថា ម្នាលអានន្ទ, ការសំដែងធម៌ដល់អ្នកដទៃមិនងាយឡើយ ម្នាលអានន្ទ! បុគ្គលអ្នកសំដែងធម៌ដល់អ្នកដទៃ គួរតម្កល់ធម៌ ៥ ប្រការទុកក្នុងចិត្ត ហើយទើបសំដែងធម៌ដល់អ្នកដទៃបាន, ធម៌ ៥ ប្រការនោះគឺ

១- អនុបុព្វិកថំ កថេស្សាមីតិ បរេសំ ធម្មោ ទេសេតព្វោ ត្រូវសំដែងធម៌ដល់អ្នកដទៃដោយគិតថា អាត្មាអញនឹងសំដែងធម្មកថាជា

លំដាប់គឺសីលជាលំដាប់នៃទាន, ស្ថានសួគ៌ជាលំដាប់នៃសីលជាដើម នឹងសំដែងធម្មកថាសមគួរដល់សូត្រនិងគាថានោះ ៗ,

២- បរិយាយំ ទស្សាមិ (១) កថំ កថេស្សាមីតិ បរេសំ ធម្មោ ទេសេតព្វោ ត្រូវសំដែងធម៌ដល់អ្នកដទៃដោយគិតថា អាត្មាអញនឹងចង្អុលប្រាប់ហេតុនៃអត្ថនោះ ៗ ហើយសំដែងធម្មកថា,

៣- អនុទ្ទយតំ បដិច្ច កថំ កថេស្សាមីតិ បរេសំ ធម្មោ ទេសេតព្វោ ត្រូវសំដែងធម៌ដល់អ្នកដទៃដោយគិតថា អាត្មាអញនឹងសំដែងធម្មកថា អាស្រ័យសេចក្តីអនុគ្រោះ គឺមានបំណងនឹងដោះសត្វដែលជាប់ជំពាក់ ដោយសេចក្តីចង្អៀតធំ ឲ្យរួចអំពីសេចក្តីចង្អៀតចេញ,

៤- ន អាមិសន្តរោ កថំ កថេស្សាមីតិ បរេសំ ធម្មោ ទេសេតព្វោ ត្រូវសំដែងធម៌ដល់អ្នកដទៃដោយគិតថា អាត្មាអញមិនមានអាមិសជាហេតុ គឺថាមិនប្រាថ្នានូវលាភគឺបច្ច័យទាំង ៤ ហើយសំដែងនូវធម្មកថា

៥- អត្តានញ្ច បរញ្ច អនុបហច្ច កថំ កថេស្សាមីតិ បរេសំ ធម្មោ ទេសេតព្វោ ត្រូវសំដែងធម៌ដល់អ្នកដទៃដោយគិតថា

១. កន្លែងខ្លះថា ចរិយាយទស្សាវី ។

អាត្មាអញមិនបានបៀតបៀនខ្លួនឯង (១) និងអ្នកដទៃហើយសំដែងធម្មកថា ។

ការឲ្យអាមិសជាទានក្ដី សំដែងធម៌ឬបង្ហាត់បង្រៀនដល់អ្នកដទៃក្ដី ហៅថា ទានមយៈ ៗនេះចាត់ជាបុញ្ញកិរិយាវត្ថុមួយក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ។

សីលមយៈ បុណ្យសម្រេចដោយការរក្សាសីល ។ សីលនោះចែកទៅមានច្រើនប្រការ, តែក្នុងទីនេះ សូមលើកយកតែសីល ៥ មកអធិប្បាយជាតួយ៉ាង, ឯសីល ៥ នោះដូចមានក្នុងបាលីសង្គីតិសូត្រ គម្ពីរទីឃនិកាយ បាដិកវគ្គ ថា បញ្ច សិក្ខាបទានិ បាណាតិបាតា វេរមណី, អទិន្នាទានា វេរមណី, កាមេសុ មិច្ឆាចារា វេរមណី, មុសាវាទា វេរមណី, សុរាមេរយមជ្ជប្បមាទដ្ឋានា វេរមណី = សិក្ខាបទទាំងឡាយ ៥ គឺ: ការវៀរចាកសម្លាប់សត្វ ១, ការវៀរលួចទ្រព្យគេ ១, ការវៀរប្រព្រឹត្តខុសក្នុងកាមគឺសេពមេថុនធម្មនិងស្ត្រី ២០ ពួក ១, ការវៀរនិយាយពាក្យកុហក ១, ការវៀរហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្ដីប្រមាទ ព្រោះផឹកទឹកស្រវឹងសុរានិងមេរ័យ ១ ។

បើនឹងសំដែងដោយសេចក្ដី ពាក្យថាវៀរនោះ បានដល់វិរតិគឺការវៀរដែលប្រកបដោយកុសលចិត្ត ។ ក៏ឯវិរតិនោះមាន ៣ ប្រការ គឺ

១ មិនបានប៉ះពាល់ខ្លួនឯងនិងអ្នកដទៃ គឺមិនលើកដំកើងខ្លួនឯងហើយបង្អាប់បង្អោនអ្នកដទៃជាដើម ។

សម្បត្តវិរតិ ១, សមាទានវិរតិ ១, សមុច្ឆេទវិរតិ ១ ។

សម្បត្តវិរតិ បានដល់ការវៀរដែលកើតឡើងដល់បុគ្គលដែលមិនបានសមាទានសិក្ខាបទ ហើយមិនប្រព្រឹត្តកន្លងនូវវត្ថុដែលមកដល់ក្នុងទីចំពោះមុខ គឺជួបប្រទះនឹងសត្វគួរសម្លាប់មិនសម្លាប់, ទ្រព្យគេគួរលួចមិនលួចជាដើម ដោយពិចារណាឃើញនៅជាតិនិងវ័យ និងសេចក្ដីចេះដឹងរបស់ខ្លួនជាដើម, មួយវិញទៀតគិតឃើញថា អំពើសម្លាប់សត្វជាដើមនេះ មិនសមគួរដល់អាត្មាអញឡើយ ដូចវិរតិចក្កនឧបាសក អ្នកនៅក្នុងលង្កាទ្វីប ។ មានរឿងដំណាលថា កាលឧបាសកនោះនៅក្មេងនៅឡើយ រោគក៏កើតមានឡើងដល់មាតារបស់ឧបាសកនោះៗ ក៏យកពេទ្យមកព្យាបាលរក្សាមើលមាតានោះ, ពេទ្យគេនិយាយថា រោគនេះត្រូវនឹងថ្នាំសាច់ទន្សាយស្រស់ ។ ទើបបងប្រើចក្កនឧបាសកនោះ ឲ្យទៅរកសាច់ទន្សាយស្រស់ឯស្រែ ។ ចក្កនឧបាសកក៏ដើរទៅស្រែនោះ ។ ក្នុងសម័យនោះ មានសត្វទន្សាយមួយដើរមកដើម្បីទំពាស៊ីសន្ទូង ។ ទន្សាយបានឃើញចក្កឧបាសកនោះហើយ ក៏បោលប្រញាប់ទៅព័ទ្ធនឹងវល្លិទៅណាពុំរួច ប្រើងស្រែកបម្រះនៅៀលទៅមកក្នុងទីនោះ ។ ចក្កនឧបាសកបានឮសំឡេងនោះហើយ ក៏ស្ទុះទៅចាប់បានយកមកដោយគិតថា នឹងធ្វើថ្នាំដល់មាតារបស់ខ្លួន, ក៏គិតម្ដងទៀតថា អាត្មាអញមិនគួរនឹងសម្លាប់ជីវិតគេព្រោះជីវិតមាតារបស់ខ្លួនដូច្នេះឡើយ ។ ទើបចក្កនឧបាសក

លែងទន្សាយនោះទៅ និយាយថាទន្សាយឯងចូរទៅបរិភោគស្មៅនិងទឹក ជាមួយទន្សាយឯទៀតចុះ ។ លុះចក្កុនឧបាសកត្រឡប់មកផ្ទះវិញ បងក៏សួរថា បានទន្សាយឬទេ ? ក៏ឆ្លើយប្រាប់តាមដំណើរនោះសព្វគ្រប់ដល់បង ។ បងក៏គម្រាមចក្កុនឧបាសកនោះតាមអំពើចិត្ត ។ ចក្កុនឧបាសកក៏ទៅកាន់សំណាក់មាតារបស់ខ្លួន ហើយពោលសច្ចវាចាថា អាត្មាអញតាំងពីកើតមក មិនដែលមានចិត្តក្លែងញុំាងសត្វឲ្យធ្លាក់ចុះចាកជីវិតឡើយ ។ មាតាចក្កុនឧបាសកនោះ ក៏ជារោគភ្លាមមួយរំពេច ។ សម្បត្តវិរតិ មានសេចក្តីសង្ខេបយ៉ាងនេះ ។

សមាទានវិរតិ គឺវិរតិដែលកើតឡើងដល់បុគ្គលដែលបានសមាទានសិក្ខាបទហើយស៊ូលះបង់ជីវិតខ្លួន មិនហ៊ានប្រព្រឹត្តឲ្យកន្លងវត្ថុ គឺសត្វគួរនឹងសម្លាប់ និងទ្រព្យគេគួរលួចមិនលួចជាដើម ដូចវិរតិរបស់ឧបាសកម្នាក់នៅក្នុងទន្តវឌ្ឍនគ្រាម ។ មានសេចក្តីដំណាលថា ឧបាសកនោះបានសមាទាន សិក្ខាបទក្នុងសំណាក់ព្រះបិង្គលពុទ្ធរក្ខិតត្ថេរ ហើយក៏ទៅភ្ជួរស្រែ ។ លុះកាលជាខាងក្រោយមក គោរបស់ឧបាសកនោះក៏បាត់ទៅ ។ ឧបាសកនោះដើរស្វែងរកគោនោះ ឡើងទៅរកលើភ្នំឈ្មោះទន្តវឌ្ឍគ្រាម ។ មានពស់ថ្លាន់ ១ ធំរួមរឹតឧបាសកនោះនៅលើភ្នំនោះឯង ។ ឯឧបាសកនោះគិតថា អាត្មាអញកាត់ក្បាលពស់ថ្លាន់ដោយ**កាំបិតព្រាដ៏មុតនេះ ក៏គិតម្តងទៀតថាអាត្មាអញបានសមាទានសិក្ខាបទ**

ក្នុងសំណាក់គ្រូដែលមានកេរ្តិ៍ឈ្មោះប្រសើរហើយ មិនគួរនឹងទំលាយសិក្ខាបទនោះសោះ, លុះគិតដូច្នេះ ៣ ដងហើយ ក៏គិតម្តងទៀតថា អាត្មាអញលុះបង់ជីវិតខ្លួនចុះ, មិនគួរលះបង់សិក្ខាបទទេ, ហើយក៏បោះកាំបិតព្រាដែលនៅលើស្មាចោលទៅក្នុងព្រៃ ។ ឯពស់ថ្លាន់ក៏លែងឧបាសកនោះ ហើយចេញទៅមួយរំពេច ។ សមាទានវិរតិ មានសេចក្តីសង្ខេបយ៉ាងនេះ ។

ឯសមុច្ឆេទវិរតិ បានដល់វិរតិដែលប្រកបដោយអរិយមគ្គរបស់ព្រះអរិយបុគ្គល ចាប់ដើមតាំងអំពីកើតសមុច្ឆេទវិរតិនោះឡើង សន្តានចិត្តរបស់ព្រះអរិយបុគ្គល មិនបានគិតនឹងសម្លាប់សត្វឡើយ ។

ម្យ៉ាងទៀត ជនជាសប្បុរសប្រកបដោយបញ្ញាល្អ គួររក្សាសីល ៥ កាលបើបានរក្សាហើយ ត្រូវប្រព្រឹត្តឲ្យល្អក្នុងសីលនោះ កុំឲ្យដាច់ដាច ធ្លុះធ្លាយ, កាលបើនឹងបរិភោគអាហារ គួរបរិភោគឲ្យបរិសុទ្ធដោយទីបំផុតទាំង ៣ គឺមិនបានឃើញ ១, មិនបានឮ ១, មិនបានរង្កៀស ១, គួរតែលះបង់ជីវិតខ្លួន មិនគួរប្រព្រឹត្តឲ្យកន្លងសីលនោះឡើយ, ដូចមានរឿងដំណាលថា ព្រះរាជាមួយព្រះអង្គ សោយរាជ្យក្នុងលង្កាទ្វីប ទ្រង់ព្រះនាមថា " ធម្មិកតិស្សមហារាជ ", ព្រះរាជាអង្គនោះ ទ្រង់មានព្រះរាជហឫទ័យចង់សោយសាច់ទទាអាំង តែទ្រង់ព្រះចិន្តាថា បើអញនិយាយប្រាប់គេថាចង់ស៊ីសាច់ទទាអាំងហើយ មុខតែជនទាំងឡាយនឹង

ធ្វើសត្វទទាឲ្យវិនាសក្នុងទីប្រមាណជាមួយយោជន៍ជុំវិញ ។ ព្រះរាជាអង្គនោះ ក៏ទ្រង់អត់ទ្រាំសេចក្ដីស្រេកឃ្លានអស់ ៣ ឆ្នាំ មាររោគខ្ទុះកើតក្នុងព្រះកាណ៌ ។ ព្រះអង្គក៏មិនអាចអត់ទ្រាំសេចក្ដីស្រេកឃ្លានបាន ក៏មានព្រះបន្ទូលសួរ «មនុស្សណាមួយជាខ្ញុំបំរើរបស់អញ ហើយជាអ្នករក្សាសីលដោយត្រឹមត្រូវមានដែរឬទេ ?» ជនទាំងឡាយក្រាបទូលថា «សូមទ្រង់ព្រះមេត្តាប្រោស, មានឧបាសកម្នាក់ឈ្មោះតិស្ស រក្សាសីលត្រឹមត្រូវមិនឲ្យដាច់ធ្លុះធ្លាយឡើយ» ។ ព្រះរាជាទ្រង់ប្រាថ្នានឹងល្បងឧបាសកនោះ ទ្រង់បង្គាប់ឲ្យហៅឧបាសកនោះមក ។ ឧបាសកនោះក៏មកតាមព្រះរាជាអាជ្ញា ដល់ហើយក៏ក្រាបបង្គំ ស្ថិតនៅក្នុងទីដ៏សមគួរ ។ ព្រះរាជាទ្រង់សួរថា "អ្នកឯងឈ្មោះតិស្សឧបាសកឬ? ព្រះករុណាថ្លៃវិសេស" ។ ព្រះរាជាទ្រង់ត្រាស់ថា "អ្នកឯងចូរត្រឡប់ទៅវិញចុះ" ឧបាសកនោះក៏ត្រឡប់ទៅវិញ ព្រះរាជាទ្រង់បង្គាប់បុរសម្នាក់ ឲ្យយកមាន់រស់១ ទៅឲ្យឧបាសកនោះចំអិនក្រយាស្ងោយពាមុខយកមកថ្វាយព្រះអង្គ ។ បុរសនោះក៏ទៅតាមព្រះរាជបង្គាប់ ។ ឧបាសកនោះបាននិយាយនឹងរាជបំរើនោះថា បើមាន់នេះងាប់ស្រាប់, យើងអាចនឹងចាត់ចែងក្រយាស្ងោយតាមព្រះរាជហឫទ័យ, ឥឡូវនេះមាន់នៅរស់យើងធ្វើមិនបានឡើយ ព្រោះយើងមិនសម្លាប់សត្វ ។ រាជបំរើក៏ត្រឡប់មកក្រាបបង្គំទូលព្រះរាជានោះវិញ, ព្រះរាជាក៏ទ្រង់បង្គាប់ឲ្យរាជបំរើទៅប្រាប់

ដូច្នោះទៀត, រាជបំរើទៅប្រាប់ឧបាសកនោះម្ដងទៀតថា "ការបំរើព្រះរាជាជាការធ្ងន់ពន់ពេកណាស់, អ្នកឯងកុំធ្វើដូច្នេះឡើយ, កាលបើសីលដាច់ទៅហើយ អ្នកឯងអាចនឹងសមាទានវិញទៀតបាន, អ្នកឯងចូរចំអិនមាន់នេះថ្វាយព្រះរាជាកុំខាន" ។ គ្រានោះតិស្សឧបាសកនិយាយទៅរាជបំរើថា "ក្នុងអត្តភាពមួយមានសេចក្ដីស្លាប់ម្ដងជាទៀងឥតឃ្លៀងឃ្លាតឡើយ, ហេតុនេះ យើងមិនធ្វើបាណាតិបាតទេ!" ។ រាជបំរើក៏ត្រឡប់ទៅក្រាបបង្គំទូលព្រះរាជាវិញ ។ ព្រះរាជាក៏ប្រើរាជបំរើទៅដូច្នោះជាគំរប់បីដង, ឧបាសកនោះក៏នៅតែមិនព្រមទទួលធ្វើតាមព្រះរាជអាជ្ញា ទើបទ្រង់ឲ្យហៅឧបាសកនោះមកទ្រង់សួរដោយព្រះអង្គឯង ។ ឧបាសកនោះ ក៏នៅតែរឹងទទឹងនឹងព្រះរាជអាជ្ញាដូច្នោះដដែល ។ ព្រះរាជាទ្រង់បង្គាប់រាជបុរសថា "ឧបាសកនេះ វាមិនទទួល ធ្វើតាមព្រះរាជអាជ្ញា, អ្នកទាំងឡាយចូរនាំវាទៅដាក់ត្រង់កន្លែងសម្លាប់មនុស្សហើយកាត់ក្បាលបោលចេញ" តែទ្រង់ឲ្យសញ្ញាដល់រាជបុរសក្នុងទីស្ងាត់ថា អ្នកទាំងឡាយកុំអាលសម្លាប់វា គ្រាន់តែគម្រាមឲ្យវាខ្លាចហើយនាំវាទៅយកក្បាលវាដំកល់ទុកលើជ្រុញកន្លែងសម្លាប់មនុស្ស ហើយត្រឡប់មកប្រាប់អញវិញ ។ ពួករាជបុរសនាំឧបាសកនោះទៅឲ្យដេកលើជ្រុញកន្លែងសម្លាប់មនុស្ស ហើយយកមាន់នោះទៅដាក់លើដៃឧបាសក ៗ ក៏យកមាន់ដាក់លើទ្រូងរបស់ខ្លួន ហើយនិយាយថា "ម្នាលមាន់! អញឲ្យជីវិតអញ

ដល់ឯង យកជីវិតឯងមកជាជីវិតអញវិញ, មាន់ឯងកុំភិតភ័យអ្វី ឯងចូរទៅចុះ „ ថាដូច្នោះហើយក៏លែងមាន់នោះទៅ ។ មាន់ក៏ទទះស្លាបហើរទៅទំលើដើមជ្រៃ ១ , កន្លែងនេះជាកន្លែងឲ្យអភ័យដល់សត្វមាន់ មានឈ្មោះប្រាកដ “ កុក្កុដគិរី „ ។

ឯព្រះរាជា ទ្រង់ព្រះសណ្តាប់ដំណើរនោះហើយ ទ្រង់បង្គាប់បុត្រីនៃអាមាត្យម្នាក់ឲ្យហៅឧបាសកនោះមកវិញ ហើយទ្រង់ព្រះរាជទានបំពាក់គ្រឿងប្រដាប់ទាំងពួងដល់ឧបាសក ហើយទ្រង់មានព្រះបន្ទូលថា “ យើងមិនបានធ្វើទុក្ខទោសអ្វីដល់អ្នកឯងទេ, យើងគ្រាន់ល្បងលេងអ្នកឯងមើលទេ , ព្រោះយើងមានប្រាថ្នាចង់សោយសាច់សត្វទទាកន្លង ៣ ឆ្នាំមកហើយ , អ្នកឯងអាចចាត់ចែងសាច់សត្វទទាដែលបរិសុទ្ធដោយទីបំផុត ៣ យ៉ាងឲ្យយើងបានឬទេ ? „ ឧបាសកទទួលព្រះបន្ទូលរួចហើយក៏ចេញទៅឈរទៀបមាត់ទ្វារ ស្រាប់តែឃើញបុរសម្នាក់យួរសត្វទទាងាប់ស្រាប់ ៣ ដើរចូលមកអំពីព្រឹក បានឲ្យថ្លៃពីរកហាបណ ទិញយកទទានោះមកចាត់ចែងធ្វើបង់គ្រឿងប្រហើរមានជីរជាដើម អាំងឆ្អិនស្រេចក៏នាំយកមកថ្វាយព្រះរាជា ។ រឿងនេះមានមកក្នុងអដ្ឋកថាអាសិវិសវគ្គ ក្នុងសំយុត្តនិកាយ សឡាយតនវគ្គ ។

ម្យ៉ាងវិញទៀត សីល ៥ បើបុគ្គលឯណាបានរក្សាដោយប្រពៃហើយ បុគ្គលនោះឈ្មោះថាជាអ្នកមានសីល ហើយរមែងទៅកើតក្នុងសុគតិភព,

សមតាមពុទ្ធភាសិត ដែលព្រះអង្គទ្រង់ប្រោសព្រះរាជ**ទានទេសនា**ដល់អនាថបិណ្ឌិកសេដ្ឋី ក្នុងគម្ពីរអង្គុត្តរនិកាយបញ្ចកនិបាត **៧** :

យោ បាណំ នាតិបាតេតិ មុសាវាទំ ន ភាសតិ
លោកេ អទិន្នំ អាទិយតិ បរទារំ ន គច្ឆតិ
សុរាមេរយបានញ្ច យោ នរោ នានុយុញ្ជតិ
បហាយ បញ្ច វេរានិ សីលវា ឥតិ វុច្ចតិ
កាយស្ស ភេទា សប្បញ្ញោ សុគតឹ សោបបជ្ជតិ ។

ជនឯណាមិនសម្លាប់សត្វ, មិននិយាយពាក្យកុហក, មិនកាន់យកទ្រព្យដែលគេមិនបានឲ្យក្នុងលោក, មិនសេពគបនិង ភរិយារបស់អ្នកដទៃ, ម្យ៉ាងទៀតជនឯណាមិនប្រកបនូវការផឹកទឹកស្រវឹង គឺសុរានិងមេរ័យ , ជននោះឈ្មោះថាបានលះបង់ពៀរទាំង ៥ ហើយ, អ្នកប្រាជ្ញឲ្យឈ្មោះថាជាអ្នកមានសីល , ជននោះប្រកបដោយបញ្ញា លុះរំលាយបញ្ចក្ខន្ធទៅហើយ រមែងចូលទៅកាន់សុគតិភព ។

មួយទៀត បុគ្គលដែលបានសមាទានកាន់តាមសិក្ខាបទឲ្យបរិបូណ៌ដូចពោលមកនោះ រមែងបាននូវអានិសង្សទាំង ៥ ប្រការ គឺ :

១– រមែងបាននូវគំនរនៃភោគសម្បត្តិដ៏ស្តុកស្តម្ភ
២– រមែងមានកិត្តិសព្ទដ៏ពីរោះផ្សាយទៅសព្វទិស
៣– ទោះចូលទៅកាន់ទីសមាគមណា ៗ រមែងមិនមាន**មុខទុន**ចុះ,

៣- ទោះចូលទៅកាន់ទីសមាគមណា ៗ រមែងមិនមានមុខខុនចុះ

៤- ជាអ្នកមិនវង្វេងដល់ពេលទៀបនឹងមរណកាល

៥- កាលបើធ្វើកាលកិរិយាពីលោកនេះទៅហើយ រមែងចូលទៅកាន់សុគតិភពដោយពិតប្រាកដ ។

ជនជាសប្បុរសប្រកបដោយបញ្ញា កាលបើឃើញអានិសង្សសីល ដែលបុគ្គលបានសមាទានតាមសិក្ខាបទដែលពោលរួចមកហើយនោះ, គួរវៀរវៃប្រញាប់ប្រញាល់រក្សាសីលកុំខាន ។ សីលដែលពោលមកប៉ុណ្ណោះជាដើម ចាត់ជាបុញ្ញកិរិយាវត្ថុមួយក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ។

ឯភាវនាមយៈ បុណ្យសម្រេចដោយការចម្រើនភាវនានោះ, ភាវនាប្រែថា « ចម្រើន,អប់រំ » ប៉ុណ្ណោះជាដើម ក្នុងទីនេះមិនបានអធិប្បាយឲ្យពិស្ដារទេ ព្រោះមានក្នុងសៀវភៅឯទៀតជាច្រើនហើយ, ហេតុនេះលោកអ្នកសិក្សាគប្បីមើលក្នុងសៀវភៅនោះ ៗ ឲ្យបានចូលចិត្តផងចុះ ។

និគមវចនៈ

ការបរិច្ចាគទាន រក្សាសីលនិងចម្រើនភាវនា ហៅថា ការបំពេញបុណ្យ ។ ពាក្យថា « បុណ្យ » បានដល់ធម្មជាតិដែលជំរះចិត្តឲ្យហ្មត់ចត់បរិសុទ្ធ ដូចជាអ្នកដែលបំពេញទាន រមែងមានសេចក្ដីរីករាយ ថាខ្លួនបានធ្វើកិច្ចដ៏ប្រពៃ, អ្នករក្សាសីលរមែងមានសេចក្ដីត្រជាក់ចិត្ត មិនមានវិប្បដិសារៈក្ដៅក្រហាយ ព្រោះកាយ វាចា រមែងមានរបៀបរៀបរយល្អ មិន

មានទោស, អ្នកចំរើនភាវនា រមែងពិចារណាឃើញសេចក្ដីពិត ព្រមទាំងបានទទួលសុខដ៏សុខុម ។

មួយទៀត ពាក្យថា « បុណ្យ » នេះបានទាំងហេតុទាំងផល គឺ : អលោភៈ, អទោសៈ, អមោហៈ ហៅថា បុណ្យជាហេតុ, សេចក្ដីល្អដែលកើតអំពីសេចក្ដីមិនលោភ, មិនក្រោធ មិនវង្វេង ហៅថា បុណ្យជាផល ។

ន័យមួយទៀត ពាក្យថា “ បុណ្យ ” នេះជាផលនៃសេចក្ដីសុខ, សេចក្ដីរីករាយសប្បាយចិត្តក៏ដោយ, សេចក្ដីត្រជាក់ចិត្តក៏ដោយ, ជាពាក្យវេវចនៈ ផ្លាស់ប្ដូរគ្នានិងសេចក្ដីសុខ ដែលកើតអំពីការធ្វើនូវអំពើដែលប្រាកចាកទោសគ្រប់យ៉ាង រួមរឹមមក ហៅថា « បុណ្យ » ។

ចប់តិកៈ ពួក ៣

[មានភាគទី ២ តទៅទៀត]